

AKADEMİDE ÇOCUK HAKLARI

Sevgi Usta

Yazar
Sevgi Usta

Kapak Fotoğrafı
Aaron Burden, Unsplash

İstanbul
Şubat 2020

ISBN: 978-605-69275-4-6

Doç.Dr.Sevgi Usta

Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Anabilim Dalında öğretim üyesidir. Aile hukuku ve çocuk hukuku alanında çalışmalar yapmaktadır.

İÇİNDEKİLER

I-Türkiye Çocuk Hakları Arka Planı.....	1
II-Araştırma Yöntemi.....	4
A-Üniversite Çocuk Merkezleri ve Ağlar.....	5
1-Türkiye’de Faaliyet Gösteren Merkezler	5
2-Yurtdışında Çocuk Hakları Alanında Faaliyet Gösteren Merkezler ve Ağlar	8
B-Akademi Lisans Ve Lisansüstü Programlarında Yer Alan Dersler	11
1-Hukuk Fakülteleri	19
2-Eğitim Bilimleri Fakülteleri	22
3-Çocuk Gelişimi Bölümleri.....	23
4-Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Bölüm veya Fakülteleri.....	23
III- YAYIN TARAMASI	24
A.TEZLER.....	24
1-Yıllara Göre Tez Dağılımı	25
2-Alanlara Göre Tez Dağılımı	26
3-Kavramsal Dağılım	26
4- Kavramsal dağılıma göre gruplandırılan tezlerin konuları:	28
5-Tez Yazarlarının Cinsiyete Göre Dağılımı.....	33
B- Yayınlar.....	34
1.Yıllara Göre Kitap Dağılımı.....	34
2. Türkiye’ye Yayımlanan Makaleler.....	35
3. Türkiye’de veya Türkiye Üzerine Yazılıp Uluslararası Dergilerde Yayımlanan Makaleler.....	41
IV-Üniversitelerin 2016-2017 Yılları İçindeki Çocuk Hak Yaklaşımını Faaliyet Envanteri ve Değerlendirilmesi	44
V-Yayın Yazarlarının, Araştırmacıların ve Akademisyen/Araştırmacıların Cinsiyet Dağılımı	44
VI-Barolarda Çocuk Hakları Eğitimi	45
VII-25 Ocak 2018 tarihinde yapılan Atölye Çalışması Atölye Çıktıları ve Katılımcı Listesi	46
VIII- Değerlendirme ve Öneriler	49

Çalışma, Raoul Wallenberg Enstitüsü (RWI) Türkiye Programı'nın 2018 yılında Türkiye'deki akademinin çocuk hak temelli program ve derslerinde eğitim ve araştırma kapasitesini güçlendirme ve bu çerçevede yine RWI tarafından yürütülmekte olan başka bir çalışmada belediye-akademi işbirliğini artırma alanında yapılacak çalışmaların çerçevesini oluşturmak amacıyla hazırlanmıştır. Çalışma dört ana başlıktan oluşmaktadır. İlk başlık, özellikle 1989 yılında Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin imzalanması ve 1995 yılında TBMM tarafından yürürlüğe konmasından sonra çocuk haklarının Türkiye'deki gelişimi ve uygulanması ve üniversitelere yansımalarına ilişkin genel bir özet içermektedir. İkinci bölümde, akademi çocuklarla ilgili araştırma merkezleri, lisans ve lisansüstü ders programlarında yer alan çocuk hakları ile ilgili dersler, 2013-2017 yılları arasında savunulmuş tezler ve yayınlardan oluşan envanter çalışması; üçüncü bölümde ise 25 Ocak 2018 tarihinde yapılmış atölye çalışmasının içeriği ile katılımcıların önerileri yer almakta ve son bölüm de akademi çocuk haklarıyla ilgili bulguların değerlendirilmesi ve önerilerden oluşmaktadır.

I-Türkiye Çocuk Hakları Arka Planı

Türkiye Birleşmiş Milletler Antlaşması'nı kabul ederek Birleşmiş Milletler'e katılımcı olmayı resmen kabul ettiği 15 Ağustos 1945 tarihinden itibaren, Genel Kurul tarafından kabul edilen temel insan hakları bildirge ve sözleşmelerini onaylamış; iç hukuku tarafından benimsenme ve uygulama gücü kazandırmıştır. Çocukluk döneminin insanın yaşam sürecindeki yeri ve bu yere özel bir hukuki statü verilmesi gereğinin de kabulü anlamına gelen Birleşmiş Milletler Cemiyeti Genel Kurulu tarafından kabul edilen 1924 *Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi*; 1959 *Çocuk Hakları Bildirisi* ve 1989 *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme* Türkiye tarafından imzalanmış, 1995 yılında TBMM tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir. Türkiye'nin 1964 yılında Avrupa Ekonomik Birliği'ne üyeliği ile başlayan Avrupa Birliği ilişkileri, 1999'da resmi olarak AB aday ülke olarak kabulü ile - Avrupa Birliği üyelik müzakereleri sürecinde- Avrupa Birliği Müktesebatı iç hukukla ilişkilendirilmiş ve Avrupa Konseyi'nin çocuklarla ilgili başlıca sözleşmeleri kabul edilmiştir.

¹Türkiye'nin *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*'nden kaynaklanan yükümlülükleri çerçevesinde, 26 Mayıs 2000 tarih ve 2000/14 Sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Üst ve Alt Kurulları oluşturulmuş ve 22 Haziran 2001 tarihinde çalışmalara başlamıştır.

²Avrupa Konseyi İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına İlişkin Sözleşme (Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi) Türkiye tarafından 10 Mart 1954'te onaylanmış, 1987'de de bireysel başvuru hakkı, mahkemenin

Bu bildirge ve sözleşmelerde yer alan çocukluk dönemini ilgilendiren hakların uygulamaya geçirilmesine yasama tarafından özel önem verilmiştir. 2004 yılında Anayasa'nın 90.maddesinde yer alan "uluslararası sözleşmelerin yürürlüğe girmesi ve uygulama gücünü düzenleyen 90. maddede yapılan değişiklikle "(*Ek cümle: 7/5/2004-5170/7 md.)Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır(.)*" hükmü eklenmiştir. Bu değişiklikle çocuk haklarıyla ilgili sözleşmelere doğrudan uygulama gücü kazandırılmıştır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye dayandığı açık olarak ifade edilen Avrupa Konseyi çocuk hakları ile ilgili sözleşme ve bildirgeler, Türkiye iç hukukunda mevzuata geniş biçimde yansıtılmıştır. Mevzuatın tanıtımı ve uygulanabilmesi çerçevesinde UNICEF, Avrupa Birliği desteği ile Adalet Bakanlığı ve Milli Eğitim Bakanlığı'nca çok sayıda eğitim programı düzenlenmiştir. Birçok baro bünyesinde, Çocuk Hakları Komisyonu veya Çocuk Hakları Merkezi kurulmuş ve avukatlar barolar ve Türkiye Barolar Birliği tarafından hazırlanan eğitimlere katılmıştır. Adalet Bakanlığı tarafından düzenlenen Çocuk Adalet Sistemi İyileştirme Projeleri başta olmak üzere bu konuda düzenlenen eğitimler, mevzuat bilgisi ile sınırlı kalmıştır. Bu süreçte çocuklarla ilgili çok sayıda sivil toplum kuruluşu kurulmuş ve savunuculuk faaliyetleri konusunda süregelen gelişim söz konusu olmuştur.

Tüm bu değişiklik ve çalışmalara rağmen, çocuk hakları kültürünün oluşup yaygınlaştırıldığını ve çocuk hak temelli bir uygulamanın oluştuğunu söylemek güçtür. Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi İlk Gözlem Raporu'nda, Sözleşme hakkında tüm düzeylerde bilgi verilmesi sürecinin geliştirilmesini tavsiye etmekte; bilgilendirmenin özellikle idari makamlar ve sivil toplum, bilhassa sivil toplum kuruluşları ve özel sektör bazında olması; ayrıca sözleşmenin yaygın hale getirilmesi için, bilhassa yerel düzeyde resimli kitaplar ve posterler şeklindeki görsel yardımcı yöntemlerin daha yaratıcı olarak geliştirilmesine özen gösterilmesi tavsiye edilmektedir. Komite ayrıca, çocuklara ve çocuklar için çalışan; yargıçlar, hukukçular, yasayı uygulamakla görevli olanlar,

zorunlu yargı yetkisini ise 28 Ocak 1990'da *kabul edilmiştir. Avrupa Birliği İlerleme Raporları'nda çocuk haklarına ilişkin gelişmeler 2001-2012 tarihleri arasında ayrı başlık olarak yer almıştır.*

Özellikle BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin imzalandığı 1989 yılından başlayarak yürürlüğe girdiği 1995 yılından itibaren kalkınma planlarında ayrı başlık olarak yer almıştır. Örneğin 2013-2017 Uluslararası Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nın temel ilke, değer ve yaklaşımının ülkemizde 1995 yılında yürürlüğe giren "BM Çocuk Hakları Sözleşmesi", 2001 yılında yürürlüğe giren "Çocuk Haklarının Kullanılmasına Dair Avrupa Sözleşmesi", 2009-2011 yıllarını kapsayan "Avrupa Konseyi Çocuk Hakları Stratejisi", 2011 yılında yayınlanan "Avrupa Birliği Çocuk Hakları Programı" ile "BM İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi" ve "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi" ne dayandığı ifade edilmiştir. 2016 tarihinde TBMM'ne Çocuk Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkındaki Kanun Teklifi edilerek TBMM Başkanlığı'na sunulmuştur.

öğretmenler, okul yöneticileri ve sağlık personeli gibi meslek elemanlarının yeterli ve sistematik olarak eğitilmesini ve bu kişilere duyarlılık kazandırılmasını tavsiye etmektedir. Taraf devlet, Sözleşmenin tamamını her düzeydeki eğitim sistemi müfredatına dahil etme yolunda da teşvik edilmektedir⁴. Komite, Son Gözlem Raporu'nda, Sözleşmenin bazı alanlarına yönelik kampanya ve programları ve ayrıca çocuklarla çalışan uzmanlar için kapsamlı eğitim programları düzenleyerek çocuk haklarına ilişkin bilinç artırma gayretlerine takdirle dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, Sözleşmenin okul eğitim programına tam olarak uyarlanmaması konusundaki kaygıları sürmektedir. Aynı zamanda bu süreçte sonuç gözlemlerine ilişkin kamu müzakereleri olmamasından ve çocuk hakları kültürünün zayıf kalmasından kaygı duymaktadır. Komite, Taraf Devlete, Sözleşme ve Ek İhtiyari Protokollere ilişkin kamu kurumlarındaki ilgili çalışan uzmanlarla olduğu kadar halk ve çocuklarla da bilinç artırma çabalarını devam ettirmelerini; bunun yanı sıra Sözleşme ve Ek İhtiyari Protokollerin ilköğretim eğitim müfredatına dâhil edilmesini tavsiye etmektedir. Ayrıca Komite sonuç gözlemlerinin kamuda müzakere edilmesinin sivil toplumla birlikte düzenlemesini ve çocuk hakları konusunda kamuyu duyarlı hale getirecek tüm gerekli tedbirleri almasını tavsiye etmektedir⁵.

⁴CRC/C/15/Add.152 / 8 Haziran 2001; Sözleşmenin Yaygınlaştırılması, paragraf 23.-24).

⁵CRC/C/TUR/CO/2-3- Türkiye Bilgi Yayma, Bilinç Arttırma ve Eğitim, (paragraf 24-25).

II-Araştırma Yöntemi

Araştırmanın birinci bölümünde Türkiye'deki kamu ve özel üniversitelerde faaliyet konuları çocuk olan merkezler; hukuk, eğitim/ eğitim bilimleri fakültesi, sosyal hizmet bölümleri, kamu yönetimi ve siyaset bilimi bölümleri, çocuk gelişimi bölümleri gibi fakülte/bölümlerde 2017-2018 öğretim yılı lisans ve lisansüstü ders programları- üniversite web sayfaları üzerinden “çocuk”, “çocuk hakları, insan hakları ve vatandaşlık” kavramları ile taranarak çocuklarla ilgili ders adları, ders içerikleri, akademisyen bilgileri tespit edilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümü, 2013- 2017 yılları arasında çocuk hakları ile ilgili yüksek lisans ve doktora yazılan tez envanteridir. Tezlere Yüksek Öğretim Kurumu Ulusal Tez Merkezi web sayfasından ulaşılmıştır⁶. Taramada Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de yer alan hak başlıkları ve Türkiye çocuk hakları literatürüne yerleşmiş içerik ve karşılıkları da anahtar kelime belirlenmesinde dikkate alınmıştır. Bu kelimeler, çocuk hakları, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, katılım, çocuk yararı, çocuk görüşü, çocukluk, velayet, eğitim, engelli çocuk/öğrenci, çocuk refahı, çocuk dostu kent/tasarım, ihmal ve istismar, risk altındaki çocuk, çocuk yoksulluğu, çocuk suçluluğu, çocuk emeği, çalışan çocuk, çocuk işgücü, çocuk işçiliği, kanunla ihtilaf halindeki çocuklar, çocuk meclisleri, korunmaya muhtaç çocuk, koruyucu aile, evlat edinme, göç, mülteci çocuk anahtar kelimeleri ile taranmıştır. Tarama tezlerin yazım yılları, alanları, kavramlar, hangi dille yazıldıkları, yazıldıkları üniversiteler, yazarlar ve danışmanların cinsiyet dağılımına göre gruplandırılmıştır.

Üçüncü bölümde çocuk hakları ve çocuk hukuku konulu eserler, “çocuk hakları” ve “çocuk hukuku” anahtar kelimeleri TOK-AT ULAKBİM üzerinden taranmıştır. Her iki anahtar kavram için en çok sonuç çıkaran beş üniversite kütüphanesinden “çocuk hakları” ve “çocuk hukuku” kavramları ile; Ankara, Çanakkale 18 Mart, Marmara, İstanbul, Bilkent ve Anadolu Üniversiteleri kütüphaneleri taranmıştır. Aynı kavramlar; Seçkin Yayıncılık, Yetkin Yayınları, Pegem Akademi, Beta Yayınevi, Milli Eğitim Basımevi, Turhan Kitabevi, 12 Levha Yayıncılık, Nobel Yayın Dağıtım, Vedat Kitapçılık, Adalet Yayınevi, Kartal Yayınevi, Der Yayınları, Legal Yayınları, İmge Kitabevi, Sistem Yayıncılık, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, Savaş Yayınları, Kitap Yayınevi, Türk Hukuk Kurumu, Kazancı Yayınevi, Alan Yayıncılık, Metis Yayınları, Filiz Kitabevi, Ayrıntı Yayınları, İmaj Yayınevi, Timaş Yayınevi, Turhan Kitabevi, İletişim Yayınları, Türkiye İş Bankası Yayınları, Atilla Kitabevi, Adil Yayınevi, Mimoza Yayınları web sayfaları üzerinden taranmıştır.

Türkiye'de yayımlanan makale/kitap bölümleri taramasında, çocuk hakları, çocuk hukuku, çocuk haklarına dair sözleşme, çocuk yararı, çocuğun yüksek yararı, çocuğun görüşü, çocuğun katılımı, çocuk ve demokrasi, çocuğun iyiliği, çocuğun iyilik hali, çocuk

⁶<https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/>.

yoksulluğu, çalışan çocuk, çocuk sömürüsü, çocuğun ihmali ve istismarı, mağdur çocuk, çocuk hak temelli kültür, çocuk hakları eğitimi, risk altındaki çocuklar, kanunla ihtilaf halindeki çocuklar, çocuk ve suç, çocuk mahkemesi, suça sürüklenen çocuklar, çocuk ve göç, mülteci çocuk, sığınmacı çocuk, çocuk pornosu, sağlık ve çocuk, çocuk ve eğitim hakkı, velayet hukuku, çocuk dostu şehir/kent/belediye, yerel yönetim ve çocuk anahtar kelimeleri dikkate alınmıştır. Kelimeler 2013-2017 yılları arasında TÜBİTAK destekli projeler veritabanı, TÜBİTAK Sosyal Bilimler Veri Tabanı (ULAKBİM) üzerinden taranmıştır.

Türkiye’de veya Türkiye üzerine yazılıp uluslararası dergilerde yayımlanan makaleler, Türkçe anahtar kelimelerin İngilizce çevirileri olan “children's rights, children act- child protection, right to education+children, right to participation+children, Convention on the Rights of the Child, rights of the child, child abuse, juvenile delinquency, child law, juvenile courts, the best interests of the child, child well-being, child labour, child poverty, children+democracy, children+exploitation, children+refugee, children+asylumseeker, child friendly cities, municipalities, children's rights education, local government+children, children+porno, children+custody, children+freedom of expression, children's rights to health” kelimeleri Web of Science üzerinden taramıştır.

Üniversitelerin 2016-2017 yılları içindeki çocuk hak yaklaşımı faaliyetlerinin taranması yine tüm üniversitelerin web sayfaları üzerinden çocuk ve çocuk hakları anahtar kelimeleri ile yapılmıştır.

Raporun hazırlık bulgularının değerlendirilmesi, tartışmaya açılması ve birlikte çalışma önerileri geliştirmek için 25 Ocak 2017 tarihinde çocuk (hakları) alanında farklı disiplinlerden akademisyen/ araştırmacı on sekiz kişiden oluşan bir grupta iki oturum olarak gerçekleştirilen yarım günlük atölye çalışması yapılmıştır. Atölye çalışmasında dile getirilen yorum ve görüşlerle rapor son halini almıştır.

A-Üniversite Çocuk Merkezleri ve Ağlar

1-Türkiye’de Faaliyet Gösteren Merkezler

Tüm kamu ve devlet üniversiteleri taranarak, çalışma alanı çocuk olan ve faaliyet gösteren on beş merkeze üniversite web sayfaları üzerinden ulaşılmıştır. Ulaşılan merkezler arasında ilk merkez olan ve 1994 yılında kurulan *Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve*

Uygulama Merkezi dir. Merkez, Eğitim Bilimleri Fakültesi öğretim üyeleri ağırlıklı olmak üzere; Sosyoloji, Psikoloji, Sosyal Antropoloji-Halkbilim Bölümü, Arkeoloji, Güzel Sanatlar, Özel Eğitim, Temel Eğitim, Eğitim Bilimleri bölümleri ve Tıp Fakültesi-Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları ve İletişim Fakültesi (Radyo, Televizyon ve Sinema) öğretim üyelerinden oluşmaktadır. Merkezin amacı, çocuk kültürüyle ilgili olarak çalışmalar yapmaktır. 2002 yılında İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü öncülüğünde⁸ *Hacettepe Üniversitesi Çocuk Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezi* kurulmuştur⁹. Merkezin kuruluş amacı, çocuk haklarını ülkenin gündemine getirmek ve ülke genelinde Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin bütünüyle uygulanmasını teşvik etmek, uygulamada çocuğa yönelik haksızlıkları ve ortaya çıkan sorunları araştırmak, çözüm önerileri geliştirmektir¹⁰. 2003 yılında kurulan *Sabancı Üniversitesi Eğitim Reformu Girişimi (ERG)* çocuğun ve toplumun gelişimi için eğitimde yapısal dönüşüme katkı yapma amacı güden bağımsız bir girişimdir¹¹. Gazi Üniversitesi Tıp Fakültesi tarafından 2006 yılında *Gazi Üniversitesi Çocuk Koruma Araştırma ve Uygulama Merkezi (GÜÇOK)*¹² kurulmuştur. Merkez, çocuk ihmal ve istismarı konusunda önleyici, koruyucu ve tedavi edici çalışmalar yürütmektedir. İstanbul Bilgi Üniversitesi bünyesinde 2007 yılında Çocuk Çalışmaları Birimi (ÇOÇA)¹³ faaliyete başlamıştır. Birimin amacı çocuk haklarının yaşama geçirilmesi amacıyla çocuk ve yetişkinlere yönelik çeşitli çalışmalar gerçekleştirmektedir. 2009 yılında *Marmara Üniversitesi Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezi (MAÇOK)*¹⁴, üniversitelerde hastane temelli, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocuklarla ilgili faaliyet gösterecek olan çocuk koruma merkezlerinin bir örneği olarak kurulmuştur. *Maltepe Üniversitesi Sokakta Yaşayan ve Çalıştırılan Çocuklar İçin Uygulama ve Araştırma Merkezi (SOYAÇ)*¹⁵-2010 yılında, suça sürüklenmiş ve suç mağduru olan çocuklara yönelik rehabilitasyon hizmetlerine ilişkin sistemin yenilenmesi amacıyla kurulmuştur.

Bu Merkezler içinde Hacettepe Üniversitesi Çocuk Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezi ve İstanbul Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birimi'nin kuruluş amacı çocuk haklarının uygulamaya geçirilmesi ile ilgilidir. Marmara ve Gazi Üniversite Çocuk Koruma Araştırma

⁷ <http://cokaum.ankara.edu.tr/>

⁸ Hacettepe Üniversitesi Çocuk Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği 15.12.2012 Resmi Gazete Sayısı: 28498

⁹ <http://www.cohum.hacettepe.edu.tr/>

¹⁰ <http://www.cohum.hacettepe.edu.tr/>

¹¹ <http://www.egitimreformugirisimi.org/>

¹² <http://cocukkoruma.gazi.edu.tr/>

¹³ <http://www.cocukcalismalari.org/>

¹⁴ <http://macok.marmara.edu.tr/>

¹⁵ <http://soyac.maltepe.edu.tr/tr/>

ve Uygulama Merkezleri çocuk yargılaması, Maltepe Üniversitesi Sokakta Yaşayan ve Çalıştırılan Çocuklar İçin Uygulama ve Araştırma Merkezi risk altındaki çocuklar arasında yer alan sokakta yaşayan ve çalışan çocuklar ilgili, Eğitim Reformu Girişimi eğitim alanında, Ankara Üniversitesi Çocuk Kültürü Araştırma ve Uygulama Merkezi çocuk kültürü alanında faaliyet göstermektedir. Merkezler ağırlıklı olarak sosyal hizmet, eğitim, psikoloji ve tıp alanında çalışan akademisyenler tarafından kurulmuş ve yürütülmektedir. Merkezler arasında hukuk fakülteleri bünyesinde kurulan bir merkez yer almamaktadır. Taranan merkezler arasında rastlanan İstanbul Kültür Üniversitesi Ceza Hukuku Uygulama Araştırma Merkezi Şiddeti Araştırma Önleme Birimi (CEHAMER) Mukayeseli Çocuk Hukuku Seksiyonu- Hukuk Fakültesi bünyesinde kurulmuştur. Ancak Merkezin faaliyetinin kanun tasarıları hakkında veya Yargıtay tarafından talep edilen hukuki görüş vermekle sınırlı olduğu bilgisi edinilmiştir. Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezlerinin kuruluşunda hukukçular da yer almıştır ve çocuk yargılamasında destek hizmeti vermektedirler. Bu Merkezler, UNICEF, Avrupa Birliği ve Adalet Bakanlığı işbirliğinde “Önce Çocuklar: Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modellenmesi Projesi”nin üniversitelerde kurulacak çocuk koruma merkezleri için üniversitelerden katılımcılar ve Türkiye Barolar Birliği temsilcileri birlikteliği ile geliştirilen bir modeldir. Bu proje çerçevesinde Gazi Üniversitesi, Erciyes Üniversitesi, Kocaeli Üniversitesi, Cumhuriyet Üniversitesi, Çukurova Üniversitesi, Mersin Üniversitesi; 2013 yılında Karadeniz Teknik Üniversitesi ve Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi’nde ve en son 2018 yılında İstanbul Üniversitesi’nde tıp fakülteleri tarafından aynı amaçla benzer merkezler kurulmuştur. 2012 yılında faaliyete başlayan Bingöl Üniversitesi Çocuk Araştırma Ve Rehberlik Uygulama Ve Araştırma Merkezi, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu ve Sağlık Yüksekokulu çocuk gelişimi birimlerine başvuran, destek eğitimi, rehberlik ve rehabilitasyon açılarından korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların ihmal ve istismardan korunması için ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile koordineli çalışmak, bu çocukları değerlendirmek, tanı, tedavi, korunma ve izlenmelerini gerekli uzman birimlerle işbirliği yaparak gerçekleştirmek amacı gütmektedir. 2012 yılında Üsküdar Üniversitesi’nde Şiddet ve Suçla Mücadele Uygulama ve Araştırma Merkezi kurulmuştur. Merkezin kuruluş amaçları içinde çocukların karşı karşıya olduğu veya olabileceği şiddeti önleyici ve koruyucu çalışmalar yapmak, politika üretmek yer almaktadır. 2017 Anadolu Üniversitesi Çocuk Eğitimi, Uygulama ve Araştırma Merkezi¹⁶ Üniversite imkânlarının Merkez aracılığıyla çocukları desteklemek ve yararlanmalarına açılmasını sağlamak, çocuklarla ilgili ulusal ve uluslararası faaliyetlerde bulunmayı amaçlamaktadır. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezi, Eskişehir İl Milli Eğitim Müdürlüğü ile imzaladığı protokolle öğrenci ve öğretmenleri destekleyici ortak faaliyetlerde bulunmayı amaçlamaktadır.

¹⁶<https://www.anadolu.edu.tr/universitemiz/merkezler/cocuk-egitimi-uygulama-ve-arastirma-merkezi> ; RG.15 Ocak 2017-29949

Taranan kırk sekiz kadın çalışmaları merkezi lisansüstü programlarında kız çocukları ile ilgili özel bir derse rastlanmamıştır. Engelli çocuklarla ilgili hizmet amaçlı kurulan Koç Üniversitesi Engelli Çocuk ve Ailelerine Destek Merkezi(EÇADEM)- İnönü Üniversitesi Engelli Çocuklar Araştırma ve Uygulama Merkezi ile adı dışında bilgiye ulaşılabilen Ege Üniversitesi Engelli Çocuklar Rehabilitasyon ve Eğitim Parkı Araştırma ve Uygulama Merkezi yer almaktadır.

2-Yurtdışında Çocuk Hakları Alanında Faaliyet Gösteren Merkezler ve Ağlar

Yurtdışında çocuk hakları alanında faaliyet gösteren belli başlı merkez ve ağlardan, tanıtım ve ortak çalışma olanakları yaratılmak amacıyla, üniversite bünyelerinde kurulmuş merkezler ve akademik ağlar arasından seçilerek aşağıda yer verilmiştir.

İrlanda Queens Üniversitesi Çocuk Hakları Merkezi¹⁷; çocukların yaşamlarını daha iyi anlama ve geliştirmeye yönelik araştırmalara odaklanan disiplinlerarası yaklaşımı esas alan bir araştırma merkezidir. Merkezin araştırma faaliyeti, çocuk haklarına ilişkin önemli meselelere, çocukların karar alma sürecine katılımı ve çocuk hakları temelli araştırma yöntemlerine odaklanmaktadır. Araştırma faaliyetleri Çocuk Haklarına Dair Birleşmiş Milletler Sözleşmesi'ni ve çocukları etkileyen yasaları, politikaları ve uygulamaları değerlendirmek için diğer ilgili uluslararası standartları kullanmayı içeren çocuk hakları; çocukları araştırma sürecine aktif olarak dâhil eden yaklaşımlara özel bir odaklanma ile çocukların hayatlarına yönelik en iyi araştırma yöntemlerini değerlendirmeyi içeren çocuklarla araştırma üzerinedir. Merkez tarafından üç lisansüstü program yürütülmektedir. Bu programlar, eğitim alanında çalışan meslek elemanları için Eğitim Doktora Programı, çok disiplinli Çocukluk Çalışmaları Doktora Programı ve çocukluk çalışmaları programının bir parçası olarak çocuk hakları: hukuk, teori ve uygulama ve çocuk hakları temelli araştırma yöntemleri modülleri olan Çocuk Hakları Yüksek Lisans programıdır.

İngiltere Kent Üniversitesi Uluslararası Çocuk Koruma Merkezi¹⁸, Sosyal Politika, Sosyoloji ve Sosyal Araştırmalar Okulu'nun (SSPSSR) bir parçası olarak, çocuk koruma alanında çalışan profesyoneller için bilgi ve eğitim fırsatları oluşturulmasını amaçlamaktadır. Merkez dünya çapında tüm sağlık ve sosyal bakım uygulayıcılarına destek olmayı hedeflemektedir. Merkez, deneyimli meslek elemanlarına yönelik uzaktan eğitim programı olan Advanced

¹⁷Queens University, Belfast:CenterforChildren's Rights;<http://www.qub.ac.uk/research-centres/CentreforChildrensRights/>

¹⁸ Kent University, The International Centrefor Child Protection; <https://www.kent.ac.uk/sspsr/ccp/ma/index.html>

Child Protection Yüksek Lisans Programını yürütmektedir. Merkezin çocukların tehlikelerin farkında olması için geliştirilen interaktif bir simülasyon aracı geliştirme projesi The interactive 'Lottie' CPD Workshop öne çıkmış projesidir.

İsviçre Cenevre Üniversitesi Çocuk Hakları Çalışmaları Merkezi¹⁹ çocuk hakları konusunda iki program yürütmektedir. Programlardan biri, Çocuk Hakları İleri Araştırmalar Yüksek Lisans Programı (MCR), iki yıllık bir dönem boyunca gerçekleşen çocuk hakları konusunda yarı zamanlı uluslararası ve disiplinlerarası bir yüksek lisans programıdır. Program, her ikisi de İsviçre'de bulunan Fribourg Üniversitesi ve Institut Universitaire Kurt Bösch (IUKB) tarafından ortaklaşa düzenlenmiştir ve avukatlar, psikologlar, sosyologlar, hakimler, sosyal çalışmacılar ve hükümet yetkilileri de dahil olmak üzere çocuk hakları konularında çalışan profesyoneller için tasarlanmıştır. Program, çocuk hakları sorunları ile çalışan meslek elemanları için tasarlanmıştır. Merkezin çocuk hakları ile ilgili diğer faaliyeti, The Massive Online Open Course (MOOC) 'Children's Human Rights - An Interdisciplinary Introduction' başlıklı dört haftalık disiplinlerarası yaklaşımla çocukların insan hakları konusunda kritik konular dikkate alınarak çocuk haklarına giriş düzeyinde tasarlanan online bir programıdır.

İngiltere Stirling Üniversitesi Çocuk İyiliği/Refahı ve Koruma Merkezi²⁰, çocukların iyiliği(well-being) ve korunması konusunda, çocuklar ve gençler, aileler ve topluluklar ve sağlık, sosyal bakım, üçüncü sektör kuruluşları, ceza adaleti ve aile mahkemeleri ve eğitim gibi uygulama ortamlarında uygulanabilecek ve kullanılacak bilgi birikimine sahip kuruluşlarla birlikte çalışarak akademik araştırmalar yapmaktadır. Merkezin güncel ve tamamlanmış çeşitli projeleri bulunmaktadır. Yürüttükleri projelerden biri Avrupa'da çocukların iyilik ve korunmalarının geliştirilmesi (Improving The Protection and Wellbeing Of Children in Europe: Enhancing The Curriculum) konusunda Erasmus müfredat geliştirme projesidir. Proje Kent Üniversitesi ve Moldova, Kosova, Romanya, Arnavutluk, Bulgaristan ve Sırbistan'daki üniversiteler ile ve Terresdes Hommes yardım kuruluşu ile birlikte yürütülmektedir.

London City Üniversitesi Çocuk ve Aile Hukuku Reformu Merkezi'nin²¹ amacı, mevcut aile yasasını incelemek ve gerektiğinde reformu kolaylaştırmaktır. Merkez Komitesi,

¹⁹The Centre for Children's Rights Studies, <http://www.unige.ch/cide/fr/enseignement/mcr/>

²⁰University of Stirling, The Center of Child Wellbeing And Protection: <https://www.stir.ac.uk/ccwp/research/>

²¹London City University Centre for Child and Family Law Reform: <https://www.city.ac.uk/law/research/centre-on-child-and-family-law-reform>

akademisyenler, hakimler ve avukatlardan oluşmaktadır. Komite, aile hukuku alanındaki son gelişmeleri ve reform önerilerini tartışmak için üç ayda bir toplanır. Merkezin çalışmaları arasında aile tahkimi, zorla evlendirme, çocuk yerleştirme kararları, çocuk satışı konularında öneriler bulunmaktadır.

Hollanda Leiden Üniversitesi Çocuk Hukuku Bölümü²², çocuk hukuku ve uluslararası çocuk hakları alanında öğrenciler ve meslek elemanları için çocuk hakları, çocuk koruma, çocuk adaleti ve aile hukukunu kapsayan akademik araştırma ve eğitim ve bilgi merkezidir. Bölüm iki yüksek lisans programı yürütmektedir. Programlardan biri Hollanda Çocuk Hukuku Yüksek Lisans Programı, diğeri uluslararası çocuk hakları alanında, Advanced Studies in International Children's Rights'dır. Bu çalışmaların yanında meslek elemanları için çeşitli post-akademik eğitim programları yürütmektedir. Bölüm aynı zamanda yıllık olarak dünyanın farklı yerlerinde gerçekleşen "Çocuk Hakları Sınırları" adlı okul programını geliştirmiştir. Ayrıca, Çocuk Yasası Bölümü, hükümetler, UNICEF, Avrupa Konseyi ve Hollanda çocuk ombudsmanı dâhil olmak üzere farklı kurumlar ile uluslararası kuruluşlar için bilimsel araştırma projeleri yürütmektedir.

Güney Afrika Pretoria Üniversitesi Çocuk Hukuku Merkezi²³, dava, savunuculuk, araştırma ve eğitim yoluyla Güney Afrika'daki çocukların menfaatlerinin korunmasına ve teşvik edilmesine katkıda bulunmaktadır. Merkez, Hukuk Kliniği çalışması yürütmektedir. Klinik, stratejik nitelikte açtıkları davalar yoluyla, çocuklara ilişkin yasaların iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi için emsal kararlar elde etmeyi amaçlamaktadır. Merkez Çocuk Hukuku Moot Mahkemesi Yarışmaları da düzenlemektedir.

Berlin Free Üniversitesi Çocuk Çalışmaları ve Çocuk Hakları Yüksek Lisans Programı'nda²⁴ kültürlerarası eğitim, sosyoloji, ekonomi, siyaset bilimi, uluslararası kalkınma çalışmaları, sosyal ve davranış bilimleri, çocukluk kültürü çalışmaları, hukuk, felsefe, sosyal antropoloji gibi farklı alanlara yer verilmektedir. Geleneksel çalışma alanları; çocuk ve gençlik refahı, sosyal hizmetler, kentsel planlama, refah ve gençlik dernekleri gibi kamu hizmetleri ve çocuk hakları savunuculuğudur.

²²Leiden University, The Department of Child Law: <https://www.universiteitleiden.nl/en/law/institute-of-private-law/child-law>

²³The Centre for Child Law in the Faculty of Law at the University of Pretoria: <http://www.centreforchildlaw.co.za>

²⁴Berlin Free University, Childhood Studies and Children's Rights Master Programme: http://www.fu-berlin.de/en/studium/studienangebot/master/childrens_rights/

Litvanya Kazimieras Simonavičius Üniversitesi Çocuk Hakları Disiplinlerarası Araştırma Merkezi (IRCCR)²⁵, Hukuk Fakültesine bağlı olup, çocuk hakları alanında, hem ulusal hem de uluslararası hakların daha iyi korunmasına katkıda bulunmayı amaçlayan üst düzey disiplinlerarası bir araştırma ve eğitimin geliştirilmesini teşvik etmekte, çocuklarla ilgili çeşitli disiplinlerden ulusal ve uluslararası bir forum ve araştırmacılar ve uygulayıcılar ağı oluşturmayı amaçlamaktadır. Üniversite 2017 yılında çocuk istismar ve ihmali önlemek ve bunlara müdahale etmek için tüm önlemleri alma amacıyla Kazimieras Simonavičius Üniversitesi Çocuk Koruma İlkeleri'ni hazırlamış ve uyacağını taahhüt etmiştir.

Avrupa Çocuk Hakları Akademik Network (Children's Rights European Academic Network (CREAN)), Çocuk Hakları Yüksek Lisans Avrupa Networkü²⁶, Almanya'nın Çocuk Sivil Toplum Örgütü'nün desteğiyle, Batı Avrupa Üniversiteleri tarafından kurulmuştur. Ağ, akademisyenler, araştırmacılar, STK'lar, kamu kurumları ve öğrencilere açıktır. Ağ üyeleri, çocukluğun sosyal, tarihsel olarak değişebilen bir olgu olduğu ve çocukların kendi görüşleri, çıkarları, yeterlikleri ve kapsamlı katılım hakkı gibi, saygı görece sosyal konular olduğu yönündeki ortak inancı sahiplenmektedir. Ağın faaliyetleri; sanal değişim, fon sağlama ve burs, konferans ve seminerler gibi ortak kaynakların geliştirilmesi, öğretim ve müfredat geliştirmede deneyimlerin aktarılması, bilgi yaymak suretiyle alan profilini yükseltmek, personel ve öğrenci değişimi, ortak araştırma alanlarını keşfetmek ve ortak öğrenci projeleri geliştirmek ve diğer ağlarla işbirliği ve çalıştay, seminer, konferans düzenlemedir.

B-Akademi Lisans Ve Lisansüstü Programlarında Yer Alan Dersler

Enstitü Lisansüstü Programları, Hukuk, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü, Çocuk Gelişim Bölümü Programlarında yer alan derslerin belirlenerek ve Üniversiteler esas alınarak, fakülte/bölgümlere göre dersler aşağıda şematik olarak yer almaktadır²⁷.

Üniversite	Hukuk Fakültesi	Eğitim/Bilimleri Fakültesi	Sosyal Hizmet Bölümü	Sağlık Bilimleri Fakültesi Çocuk Gelişim Bölümü

²⁵Lithuania Kazimieras Simonavičius University Interdisciplinary Research

for Children Rights: <http://www.ksu.lt/en/departments/interdisciplinary-research-centre-for-children-rights/>

²⁶Children's Rights European Academic Network (CREAN) European Network of Masters in Children's Rights (ENMCR) http://www.eurochild.org/no_cache/news/news-details/article/call-for-applications-for-ma-childhood-studies-and-childrens-rights/

²⁷Sırasıyla dersin zorunlu mu seçmeli mi olduğu S/Z, programda ders içerik bilgisinin yer alıp almadığı V/Y, akademisyen adının yer alıp almadığı V/Y, yüksek lisans dersleri YL harfleri ile ifade edilmiştir.

Abant İzzettin Baysal Üniversitesi	-	Yasalar ve Özel Eğitim Z/V/Y	-	-
Adıyaman Üniversitesi	-	-	Çocuk Haklarının Eğitimi S/Y/V	-
			Aile ve Çocuklarla Sosyal Hizmet -/Y/Y	
Adnan Menderes Üniversitesi	-	Çocuk İhmali, İstismarı ve Sosyal Hizmet (Katalogda ders adı var) İnsan Hakları ve Demokrasi -/Y/V	Çocuklarla Sosyal Hizmet S/V/V e-posta	-
Ahi Evran Üniversitesi	-	İnsan Hakları ve Demokrasi -/Y/V	-	-
		Çocuk Refahı ve Koruma (Katalogda ders adı var)		
		Çocuk Hakları S/V/Y		
Akdeniz Üniversitesi	-	Çocuk Refahı ve Koruma S/V/V	-	-
Anadolu Üniversitesi	-	Demokrasi Eğitimi ve Çocuk Hakları Z/Y/Y	Çocuklarla Sosyal Hizmet -/Y/V	-
Ankara Üniversitesi	Çocuk Hukuku S/V/Y Ders kataloğunda adı var. 2017-2018 Öğretim programında yer almıyor.	Yasalar ve Özel Eğitim -/Y/V 2 saat-7.yy	Child's Right and Child Law S/V/Y	Çocuk Hakları 6.yy
			Çocuk Suçluluğu ve Sosyal Hizmet S/V/Y	
			Çocuk Hakları ve Hukuku S/Y/V	
			Aile Hukuku S/Y/V	
Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	-	-	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi	-

			S/V/V	
Antalya Bilim Üniversitesi	-	Çocuk Ceza Hukuku 3 saat-5.yy -/V/Y	Çocuk Ceza Hukuku S/V/Y	-
Bahçeşehir Üniversitesi	Çocuk Hukuku (Kamu Hukuku YL) S/V/Y	Çocuk ve Aile Hukuku Z/V/V 2 saat-6.yy	-	Eğitim Hukuku ve Yönetimi- genel seçimlik
	Sanık, Tanık ve Mağdur Konumundaki Çocuklar (Kamu Hukuku YL- S/V/Y			
	Kriminolojide Çocuklarla İletişim (Kamu Hukuku YL- S/V/Y			
Balıkesir Üniversitesi	-	İnsan Hakları ve Demokrasi S/Y/V 2 saat-8. yy.	-	-
Başkent Üniversitesi	Çocuk Hukuku S/V/V 3 saat-6.yy	-	-	-
Biruni Üniversitesi İstanbul	-	-	-	Çocuk Hakları ve Çocuk Hukuku 5.dönem
Boğaziçi Üniversitesi	-	Child Maltreatment S/V/V	Politics of Childhood and Child Well-Being YL S/V/V	-
		Children and Their Environments S/V/V		
Cumhuriyet Üniversitesi	-	-	Cumhuriyet Üniversitesi -/Y/V	-
Çankaya Üniversitesi	Çocuk Hukuku S/V/V 3 saat-4.yy	-	-	-
	Çocuk ve Aile Ceza Hukuku S/V/Y Ders kataloğunda adı ve içerik bilgisi var.			

Çukurova Üniversitesi	Çocuk Hukuku S/V/Y 2 saat 3.sınıf-	Çocuk Hakları S/V/V 3 saat-4.yy	-	-
Dicle Üniversitesi	Çocuk Hukuku S/Y/V	Çocuk Haklarının Eğitimi -/Y/V 3 saat-7.yy	-	-
Dokuz Eylül Üniversitesi	Çocuk ve Hukuk S/V/V	-	-	-
	Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Sözleşme S/V/V			
	Çocuk Hukuku S/V/V			
Erciyes Üniversitesi	-	Çocuk İhmali ve İstismarı S/V/V	-	-
Erzincan Üniversitesi	Çocuk Hukuku S/V/V	Çocuk Hakları S/Y/V	-	-
Eskişehir Osmangazi Üniversitesi	-	Özel Eğitim Politikaları ve Yasal Düzenlemeler Z/V/Y 2 saat-8.yy	-	-
Fırat Üniversitesi	-	-	Çocuk ve Ailelerle Sosyal Hizmet Z/V/Y	-
			İstismar ve Sosyal Hizmet Z/V/Y	
			Suç, Suçluluk ve Sosyal Hizmet Z/V/Y	

			Sokak Sosyal Hizmeti Z/V/Y	
Hacettepe Üniversitesi	Çocuk Hakları Hukuku S/V/V	Çocuk Hakları ve Katılımı S/Y/V 1.sınıf	<i>Kanunla İhtilafa Düşen Çocuklar ve Sosyal Hizmet :</i> YL S/V/V Çocuk ve Gençlerle Sosyal Hizmet S/V/V Çocuk İhmali ve İstismarı ve Sosyal Hizmet YL S/V/V Sokak Çocukları ve Sosyal Hizmet YL S/V/V	Çocuk Hakları ve Çocuk Hukuku (1-2.yy) Seçimlik tüm bölümler alabilir-
	Bilişim Çocuk Hakları (YL) S/V/V	Çocuk ve Hukuk S/Y/V 3.sınıf		Çocuk ve Medya Seçimlik Tüm bölümlere açık
				4.sınıf Çocuk İhmal/İstismarı ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar
Gazi Üniversitesi	Çocuk Hukuku S/V/V	Çocuk Hakları ve Eğitim S/V/V 3 saat-1.yy	<i>Çocuklarla Sosyal Hizmet</i> -Y/V	-
		Yasa ve Yönetmeliklerle Sorun Çözme -V/V 2 saat-2.yy		
		Yasalar ve Özel Eğitim -V/V 2 saat-7.yy		
		Çocuk İhmali ve İstismarı -V/V 2 saat-6.yy		
İnönü Üniversitesi	-	-	-	Çocuk ve Hukuk – seçimlik- başka bilgi yok
İstanbul Aydın Üniversitesi	-	Yasalar ve Özel Eğitim S/V/V	-	Çocuk Hakları Ve Çocuk Hukuku Zorunlu-2 saat
İstanbul Üniversitesi	Milletlerarası Aile ve Çocuk Hukuku S/V/V	<i>Çocuk Suçluluğu: Kuramlar ve Uygulamalar</i> S/V/V	<i>Çocuk ve Sosyal Hizmet</i> S/V/V	

		3 saat-2.yy		
	Çocuk Hukuku S/V/Y 7.yy-2 saat (Ders açılmamış)		Çocuk, Gençlik ve Sosyal Hizmet -/Y/Y	
		Çocuk ve Şiddet (Doktora Prog.) S/V/V 3.saat-2.yy		
	Çocuk Suçluluğu ve Önlenmesi YL S/Y/V (Ders açılmamış)			
İstanbul Bilgi Üniversitesi	-	-	-	Çocuk Hakları ve Hukuku -/Y/Y
İstanbul Esenyurt Üniversitesi	-	-	-	Çocuk Hakları ve Çocuk Hukuku 6.yy-2 saat Çocuk ve Medya 8.yy 2 saat
İstanbul Gedik Üniversitesi	-	-	-	Çocuk Hakları ve Çocuk Hukuku
İstanbul Gelişim Üniversitesi	-	-	-	Çocuk ve Hukuk S/Y/Y
İstanbul Kültür Üniversitesi	<i>Kadın ve Çocuk Hakları</i> S/V/V 3 saat--	-	-	-
İstanbul Medipol Üniversitesi	-	-	-	Çocuk ve Suç S/Y/Y)
İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi	-	Çocuk ve Hukuk S/V/V	-	
İstinye Üniversitesi (İstanbul)	-	-	-	Çocuk Hakları- /Y/Y
Kadir Has Üniversitesi	Hukuk Kliniği- Kadın ve Çocuk Çalışmaları S/V/V	-	-	-
Karadeniz Teknik Üniversitesi	-	Yasalar ve Özel Eğitim S/V/V 2 saat-4.yy	-	-

Karatay Üniversitesi (Konya)	-	-	-	Çocuk Hukuku Zorunlu 3 saat-2.yy Ders ve verenele ilgili bilgi yok
Kirikkale Üniversitesi	-	-	-	Çocuk ve Hukuk, V.YY- 2 saat Başka bilgi yok
Kocaeli Üniversitesi	-	-	Çocuk Hakları ve Sosyal Hizmet S/Y/Y	-
			Kanunla İhtilafa Düşen Çocuklarla Sosyal Hizmet S/Y/Y	
			İhmal ve İstismar Deneyimi Olan Çocuklarla Sosyal Hizmet S/Y/Y	
			İhmal ve İstismar Deneyimi Olan Çocuklarla Sosyal Hizmet S/Y/Y	
Maltepe Üniversitesi	-	Yasalar ve Özel Eğitim Z/V/Y 2 saat-8.yy	Kanunla İhtilafa Düşen Çocuklarla Sosyal Hizmet S/V/V	Çocuklarla Sosyal Hizmet Z/V/Y
Marmara Üniversitesi	--	Çocuk Hakları ve Eğitimi Z/Y/Y 2 saat-2.yy	Kanunla İhtilafa Düşen Çocuklarla Sosyal Hizmet S/V/V Ebeveyn Bakımından - Yoksun Çocuklar	-
		Yasalar ve Özel Eğitim Z/Y/Y		
		Vatandaşlık Bilgisi S/V/V 2 saat-5.yy		
MEF Üniversitesi	Çocuk Hukuku S/V/V	Demokrasi ve Çocuk Hakları S/V/Y 2 saat- 7.yy	-	-
	Çocuk Hukuku S/V/V			
	Çocuk Hukuku S/V/V			

Mersin Üniversitesi	-	Risk Altındaki Çocuklar S/Y/Y 2 saat-	-	-
		Çocuk Hukuku S/V/Y 2 saat		
		Demokrasi ve İnsan Hakları S/Y/Y 2 saat		
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	-	Çocuk Hakları Eğitimi S/V/V 2 saat-8.yy	-	-
Okan Üniversitesi	-	-	-	Çocuk Hakları ve Toplum 2 -
				Çocuk Hakları ve Hukuk (Zorunlu)
				Çocuk İhmal ve İstismarı
				Türk Toplumunda ve Farklı Kültürlerde Çocuk Seçmeli
Orta Doğu Teknik Üniversitesi	-	Çocuk Hakları Eğitimi -/Y/Y Katalogda ders adı var	-	-
Özyeğin Üniversitesi	Çocuk Hukuku 2 s.seçimlik 6.yy S/V/V	-	-	-
Sağlık Bilimleri Üniversitesi (İstanbul)	Çocuk Hakları ve Çocuk Hukuku 3.dönem S/V/V	-	-	-
Sakarya Üniversitesi	Çocuk Hukuku	Aile ve Çocuk Hukuku -/V/V	-	-
Selçuk Üniversitesi	Çocuk Ceza Hukuku(YL)	-	Çocuk İstismarı -/Y/V	Çocuk ve Hukuk 2. dönem – 3 saat

	S/Y/V		Çocuk Ve Gençlerde Sosyal Hizmet -/Y/V	
	Çocuk Hakları (YL) S/Y/V			
	Çocuk Hukuku S/Y/V			
Sinop Üniversitesi	-	Çocuk Hakları -/Y/V	-	-
Sütçü İmam Üniversitesi	-	İnsan Hakları ve Demokrasi Eğitimi S/Y/Y	-	-
Ufuk Üniversitesi	Çocuk Hukuku S/Y/V	Çocuk Hakları ve Çocuk İhmali-İstismarı S/Y/Y 3 saat-6.yy	-	-
Üsküdar Üniversitesi (İstanbul)	-	-Çocuk Suçluluğu ve Sosyal Hizmet S/Y/Y	-	Çocuk Hakları ve Çocuk Hukuku 7.dönem Seçmeli (Tüm bölümler) Çocuk Hakları ve Koruma

1-Hukuk Fakülteleri

2017 Şubat ayı verilerine göre, Türkiye'de 35'i devlet, 44+ü vakıf üniversitelerinde olmak üzere 79 hukuk fakültesi eğitim faaliyetinde bulunmaktadır. On özel, on devlet olmak üzere toplamda 20 üniversite, hukuk fakültelerindeki ders programlarında lisansüstü programlarında yedi, lisans programlarında yirmi beş olmak üzere; çocuk hukuku/haklarıyla ilgili toplamda otuz iki ders adı tespit edilmiştir. Lisans programlarında on altı dersin başlığı "Çocuk Hukuku, diğer ders başlıkları "Çocuk Hakları ve Çocuk Hukuku", "Kadın ve Çocuk Hakları", "Çocuk Hakları Hukuku ve Çocuk" ve "Hukuk Kadın ve Çocuk Hakları"dır. Ders programlarında, bu derslerin on dördünde ders içeriği ve akademisyen adı yer almaktadır. Üçünde sadece ders içeriği, üçünde de akademisyen adı bulunmaktadır. Derslerin tümü seçmeli ve ağırlıklı olarak iki saattir. Ders içerikleri, kapsamı değişmekle birlikte ağırlıklı olarak çocuk haklarına ilişkin iç hukuk ve uluslararası sözleşmelerde yer alan çocuk hukukuna hakim ilkeler, haklar ve alanlara göre çocukların tabi olacağı yasalar, doktrin ve yargı uygulaması hakkındadır. Çocuk hakları ile ilgili diğer lisans dersleri "Aile Çocuk Hukuku", "Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Sözleşme"

başlıkları ile açılan hukuk ders kapsamı başlıklarda yer alan konularla sınırlı alana özgü ulusal ve uluslararası düzenlemeler, doktrin ve yargı uygulaması ders içeriği olarak yazılmıştır. Bu derslerin yanında “Hukuk Kliniği Kadın ve Çocuk Çalışmaları” bir ders başlığı olarak yer almaktadır. Lisansüstü programların sadece yüksek lisans programlarında “Çocuk Hukuku”, “Sanık, Tanık ve Mağdur Konumundaki Çocuklar”, “Kriminolojide Çocuklarla İletişim” dersleri çocuk ceza yargılaması ile ilgilidir, öğretim üyesi bilgisi bulunmamaktadır. “Bilişim Çağında Çocuk Hakları” dersi anayasada çocuğun korunması, istismardan korunma, medya ve çocuğun korunması; “Milletlerarası Aile ve Çocuk Hukuku” dersi uluslararası özel hukuk alanında aile ve çocuklar ilgili güncel sorunları içermektedir. “Çocuk Hakları ve Çocuk Ceza Hukuku” ders içerikleri programda yer almamıştır. Derslerin tümü seçimlidir.

Hukuk Fakültesi ders programlarında çocuk haklarıyla ilgili dersler seçimlik olarak verilmektedir. Ders başlıklarında çocuk hukuku başlığı ağırlıklı olarak seçilmiş, bunun yanına çocuk hakları hukuku başlığı da yer almıştır. Ders içeriklerine bakıldığında, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin esas alındığı ve kamu hukuku ve özel hukuk ayırımı yapılarak, ulusal ve uluslararası mevzuat yargısal uygulama ders içeriğini oluşturmaktadır. Yine ders içerikleri ve dersi veren akademisyenin çalışma alanına bakıldığında, ana çalışma alanında çocuklarla ilgili konuların hukuki boyutuna ağırlık verildiği görülmektedir. Bu dersler yanında, “Bilişim Milletlerarası Aile ve Çocuk Hukuku Çağında Çocuk Hakları”, “Uluslararası Çocuk Kaçırmanın Hukuki Veçhelerine Dair Sözleşme ve Çocuk Ceza Hukuku” dersleri, dersi veren akademisyenlerin ana çalışma alanlarında çocukla ilgili konu ve kurumları içermektedir. Adalet Bakanlığı tarafından tüm Hukuk Fakültelerinde açılması istenen Hukuk Klinik programları içinde “Kadın ve Çocuk Çalışmaları” başlıklı çocuk haklarına ilişkin bir programa rastlanmıştır. Bu programda çocuk hakları, medeni hukuk ve ceza hukuku açısından çocukların durumu dersin içeriğinde yer almaktadır. Dersi veren akademisyenler arasında ağırlıklı çalışma alanı çocuk hakları olan bir akademisyen bulunmaktadır. Hukuk Fakültelerinde zorunlu dersler içinde yer alan özellikle kişiler hukuku, aile hukuku, iş hukuku, ceza hukuku, insan hakları hukuku dersleri içinde çocuklarla ilgili konu ve kurumlar yer almaktadır. Kişiler Hukukunda Türk hukukunda çocukluğun hukuki statüsü; aile hukuku dersinde kişi varlığı ve malvarlığı hakları açısından yetiştirilme, korunma ve temsilini ifade eden velayet ve vesayet kurumları; ceza ve ceza yargılama hukukunda, çocukların ceza ehliyeti, çocukların işlediği suçlarda yargılama ve yaptırımları, çocuklara karşı işlenen suçlarda mağdur olarak hakları ve korunması; iş hukukunda çocukların çalışma hayatında nasıl yer alacaklarıyla ilgili yasal düzenleme, doktrin ve uygulamaya yer verilmektedir. Ek olarak, Avrupa Birliği adaylık müzakere sürecinde değiştirilen Medeni Kanun, Ceza Kanunu gibi temel kanunlar ve çıkarılan Çocuk Koruma Kanunu gibi özel nitelikli kanunların hazırlanmasında, yürürlükteki sözleşme

hükümleri ve anlayışı olabildiğince doğrudan dikkate alındığı gibi; bu kanunların hazırlanmasında yararlanılan Alman, İsviçre Medeni Kanun ve Ceza Kanunlarından alınan hükümler aracılığı ile de çocuk hakları anlayışı ve çocuk yararı ve katılımı ilkeleri yasalara ve hukuk doktrinine yansımıştır. Hukuk fakültelerinde verilen dersler içinde en ihmal edilen alan çocuğun korunmasıyla ilgilidir. Aile Hukuku kitaplarında esas olarak çocuğun biyolojik aile içinde yetiştirilmesi ve korunması düzenlenmektedir. Çocuğun aile içinde ihmal ve istismara uğradığı durumlarda çocuğa uygulanacak tedbirlerle ilgili genel düzenleme Medeni Kanun'da yer alsa da, çocuğun ailesi içinde korunması ve aile yanından alınarak kurum bakımına alınması ve kurum bakımındaki çocuğun hukuki durumuna doktrinin sırtı dönüktür. Çocuk yararı gereği, ana babadan velayetin kaldırılıp, vesayet altına durumlarda da uygulama hakkında araştırma yapılmamıştır. 1983 yılında çocuk koruma sistemimiz tamamen değiştirilmiş ve çeşitli yasalarla düzenlenmiş olmasına rağmen, bu konuda uygulamada çocuk aleyhine doğan sonuçla ilgili gerekli hukuki değişiklik yapılmamış ve dağınık olan yasalar arasında açık bağlantılar kurulmamıştır. Çocuk koruma mevzuatıyla ilgili İsviçre Medeni Kanunu'nda yapılan değişiklikler yeni Medeni Kanun hazırlanırken dikkate alınmamıştır. Dolayısıyla hukuk doktrini ve uygulamasına en yabancı ve en korunmasız bırakılan çocuklar, aileleri içinde ihmal ve istismar edilen çocuklar ve onların korunmalarıdır. Bu konular sadece çocuk hukuku dersleri içinde yer almaktadır.

Hukuk literatürü ve fakültesindeki ders içeriklerini nasıl etkilediği konusunda kapsamlı bir çalışma henüz yapılmamış olsa da- çocuk haklarıyla ilgili sözleşme hükümlerinin akademiye yansımada etkili olan iki gelişme olmuştur. Birincisi, Avrupa Birliği adaylık müzakere sürecinde 2004 yılında Anayasa'nın 90.maddesine eklenen "Usulüne göre yürürlüğe konulmuş temel hak ve özgürlüklere ilişkin milletlerarası andlaşmalarla kanunların aynı konuda farklı hükümler içermesi nedeniyle çıkabilecek uyuşmazlıklarda milletlerarası andlaşma hükümleri esas alınır.". Bu değişiklikle çocuk haklarıyla ilgili sözleşmelere doğrudan uygulama gücü kazandırılmıştır. Bu hükmün yansımada esas olarak anayasa hukuku literatüründe tartışılmalı da, üst yargı organlarının verdiği çocuklarla ilgili kararlarda geniş uygulama alanı bulmuştur. Dolaylı olarak aile hukuku ve ceza hukuku alanında doktrini etkilemiş ve yayın ve derslerde bu uygulama yer bulmuştur.

Aynı süreçte, 2010 yılında 148/III e eklenen "Herkes, Anayasada güvence altına alınmış temel hak ve özgürlüklerinden, Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi kapsamındaki herhangi birinin kamu gücü tarafından, ihlal edildiği iddiasıyla Anayasa Mahkemesine başvurabilir." hükmü ile Anayasa Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkı tanınması Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ve Avrupa İnsan Hakları Mahkeme kararlarının, daha geniş biçimde iç hukukta dikkate alınmasını sağlamıştır. Mahkemeye çocuklarla ilgili hak ihlalleri ile çok sayıda

başvuru yapılmıştır. Bu kararlar özellikle genç akademisyenlerin AİHM kararlarına ilgisini artırmakta, özellikle Anayasa Mahkemesi'nin bireysel başvuru yetkisinin kabul edilmesinden sonra, Mahkemenin AİHS ve AİHM kararlarına dayanarak karar vermesi ile, bu kararlar tüm hukukçu akademisyenler tarafından izlenmekte ve yayınlarında yer verilmektedir.

2-Eğitim Bilimleri Fakülteleri

2017 yılı verilerine göre eğitime açılmış 71 Eğitim Fakültesi/Eğitim Bilimleri Fakültesi bulunmaktadır. Fakültelerin 64'ü devlet, 7'si vakıf üniversitesinde yer almaktadır. Otuz bir fakültede çocuk hakları veya çocuk haklarıyla ilişkili kırk altı ders yer almaktadır. Derslerin yirmi beşinde ders içeriği ve dersi veren akademisyen bilgisi bulunmaktadır. Diğer derslerin altısında sadece akademisyen adı, yedisinde sadece ders içeriği yer almaktadır. Çocuk hakları veya çocuk hukuku alanında genel içerikli dersler; Çocuk Hakları(4), Aile ve Çocuk Hukuku, Çocuk ve Hukuk, Çocuk Hakları Eğitimi, Çocuk Hukuku, Demokrasi ve Çocuk Hakları, Çocuk Hakları ve Eğitimi, Çocuk Hakları ve Katılım, Çocuk ve Hukuk, Çocuk Hakları ve Eğitim, Çocuk Haklarının Eğitimi, Çocuk ve Aile Hukuku, Demokrasi Eğitimi ve Çocuk Hakları, Çocuk Hakları ve Çocuk İhmali-İstismarı'dır. Bu derslerle öğretmen adayı öğrencilere yasa ve uluslararası sözleşmeler ışığında çocukluk ve çocuk haklarıyla ilgili hak ve hizmetler ve çocukların karşı karşıya olduğu sorunlar ilişkin temel bilgi kazandırmak amaçlanmaktadır. Derslerden biri zorunlu diğerleri seçimliktir. Bu dersler yanında genel insan hakları içinde çocuk hakları başlığının da yer aldığı hakları dersleri programlarda yer almaktadır. Ders içeriklerinde derslerin amacı çocuk ve kadın hakları, okulda ve ailede demokrasi, çocuk haklarına ilişkin bilinç uyandırmaktır.

Genel kapsamlı dersler dışında mesleki bilgi içeren on sekiz lisans,bir doktora dersi yer almaktadır. Bu dersler çocuk ihmal ve istismarı, ceza hukuku ve engelli çocuklarla ilgilidir. Ders başlıkları; Çocuk İstismar ve İhmali (3), Çocuk İhmali, İstismarı ve Sosyal Hizmet, Çocuk Refahı ve Koruma, Child Maltreatment, Children and tTheir Environments, Çocuk Ceza Hukuku, Çocuk Suçluluğu: Kuramlar ve Uygulamalar dersleri ve engelli çocuklarla ilgili on derstir. Bu ders başlıkları Yasalar ve Özel Eğitim (7), Engelliler ve Çocuk Hukuku, Yasa ve Yönetmeliklerle Sorun Çözme ve Özel Eğitim Politikaları ve Yasal Düzenlemeler'dir. Derslerin dördü dışında tümü seçimliktir. Zorunlu derslerin dördü özel eğitim ve yasalar dersidir. Doktora programında çocuk ve şiddet başlıklı bir ders adı yer almaktadır.

Eğitim/Eğitim Bilimleri Fakültelerinde, genel çocuk hakları bilgi ve kültürü dersleri ve Çocuk İhmali ve İstismarı gibi belli konuda ders yer almaktadır. Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık anabilim dallarında, Çocuk ve Aile Hukuku, Çocuk İhmali ve İstismarı başlıklı dersler yer almaktadır. Bu ders içeriklerinde çocuk hakları genel olarak yer almakla birlikte,

esas olarak çocukların karşı karşıya olduğu hak ihlalleri, çocukların ihtiyaçlarına yönelik verilen hizmetler hakkında genel bilgi içermektedir. Tüm eğitim fakültelerinde yer alan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Anabilim Dalı içinde çoğunlukla İnsan Hakları ve Demokrasi dersleri zorunlu ders olarak yer almaktadır. Az sayıda İnsan Hakları, Çocuk Hakları başlıklı dersler de yer almaktadır. İnsan Hakları ve Demokrasi derslerinin içeriği; çocuk ve kadın hakları, okulda ve ailede demokrasi konularını içermekte ve çocuk haklarına ilişkin bilinç uyandırma amacı gütmektedir. Eğitim Bilimleri Fakültelerinde ders veren akademisyen bilgisine sınırlı olarak erişilmiştir. Özellikle Sosyal Bilgiler Öğretmenliği A.B.D'nda verilen demokrasi ve vatandaşlık dersleri her eğitim bilimi fakültesinde yer alsa da ders veren öğretim üyesi bilgisi verilmemiştir. Ders veren öğretim üyelerinin üçü hukukçudur.

3-Çocuk Gelişimi Bölümleri

2017 yılı verilerine göre eğitime açılmış 25 Sağlık Bilimi Fakülteleri ve Sağlık Bilimi Yüksek Okulları taramasında, çocuk gelişimi bölümlerinin 4'ü devlet, 15i vakıf üniversitesinde, çocuk hakları ile ilişkili on dokuz ders tespit edilmiştir. Genel nitelikli derslerin başlıkları Çocuk Hakları ve Çocuk Hukuku başlıklı dokuz ders, Çocuk Hakları başlıklı iki, Çocuk ve Hukuk başlıklı iki, Çocuk Hakları ve Toplum başlıklı bir ders yer almaktadır. Bu derslerin yedisinin ders içeriği ve akademisyen bilgisi yer almaktadır. Beşinde ders adı dışında bilgi yer almamakta, ikisinde akademisyen bilgisi, üçünde ders adı yanında ders içeriği bilgisi yer almaktadır. Tüm derslerin dördü zorunlu, dördü seçimlidir. Bu derslerin amaçları genel olarak çocuk hukuku ve çocuk hakları hakkında bilgi kazandırmaktır. Genel nitelikli derslerin yanında, Çocuk ve Medya, Çocuk İhmal/İstismarı ve Korunmaya Muhtaç Çocuklar, Çocuk ve Suç, Çocuk Gelişimi, Türk Toplumunda ve Farklı Kültürlerde Çocuk, Çocuk İhmali ve İstismarı, Eğitim Hukuku ve Yönetimi dersleri de programlarda yer almaktadır. Bu derslerin üçünün içeriğine ulaşılmıştır. Farklı Kültürlerde ve Türkiye'de Çocuk Olgusu, Ooculuk olgusunda Değişim, Medyanın Çocuk Gelişiminde Etkisi ve Çocuk Öaklarının öğretilmesindeki Rolü, İhmal ve İstismar Mağduru Çocuklarla İlgili Genel ve Mesleki Bilgi ders içeriklerinde yer almaktadır.

Çocuk gelişimi bölümlerindeki derslerin çoğunluğu zorunlu ders olarak programda yer almaktadır. Dersler, öğrencilerin hem kendileri hem de mesleklerini yerine getirirken ihtiyaç duyacakları konularda; Çocuk Haklarına dair Sözleşmede yer alan, çocuk haklarına yönelik bilgi ve becerilerinin gelişmesine katkı sağlama amacına yöneliktir.

4-Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Bölüm veya Fakülteleri

Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Bölüm veya Fakülteleri ders taramasında; beş devlet, dört özel toplam sekiz üniversite sosyal hizmetler bölüm/fakültesi lisans programında toplam yirm altı çocuklarla ilgili ders adı yer almaktadır. Bu derslerden genel nitelikli Çocuk Hakları ve Hukuku başlıklı üç, Çocuk Haklarının eğitimi, Child's Right and Child Law

başlıklı iki, toplamda beş ders yer almaktadır. Derslerin üçünde ders içeriği ve akademisyen bilgisi yer almaktadır. Ders içerikleri sosyal hizmet alanında çocuklarla ilgili ulusal ve uluslararası düzenlemeleri incelemek olarak ifade edilmektedir. Genel nitelikli bu dersler dışında “Aile Hukuku”, “Çocuk Ceza Hukuku”, Kanunla İhtilafa Düşen Çocuklar ve Sosyal Hizmet”, “Çocuk ve Sosyal Hizmet”, “Çocuk İhmali/İstismarı ve Sosyal Hizmet”, “Çocuklarla Sosyal Hizmet” , “Çocuk Suçluluğu ve Sosyal Hizmet”, İnsan Hakları ve Sosyal Hizmet, Sosyal Hizmet Yüksek Lisans Programı’nda “Çocuk Hakları ve Sosyal Hizmetler”, bir Sosyal Politika Yüksek Lisans Programı’nda “Politics of Childhood and Child Well-Being” başlıklı dersler yer almaktadır. Derslerin yedisinde ders içeriği ve akademisyen adı bulunmaktadır. Yedisinde ders adı yanında sadece akademisyen adı, on ikisinde ders adı yanında sadece ders içeriği yer almaktadır. Ders içerikleri ders başlığında yer alan konuda sosyal hizmet mesleki bilgi ve ulusal ve uluslararası hukuki düzenlemeleri kapsamaktadır. İnsan hakları ve sosyal hizmet dersinin konusu insan haklarını mesleki uygulamanın merkezine yerleştirmektedir.

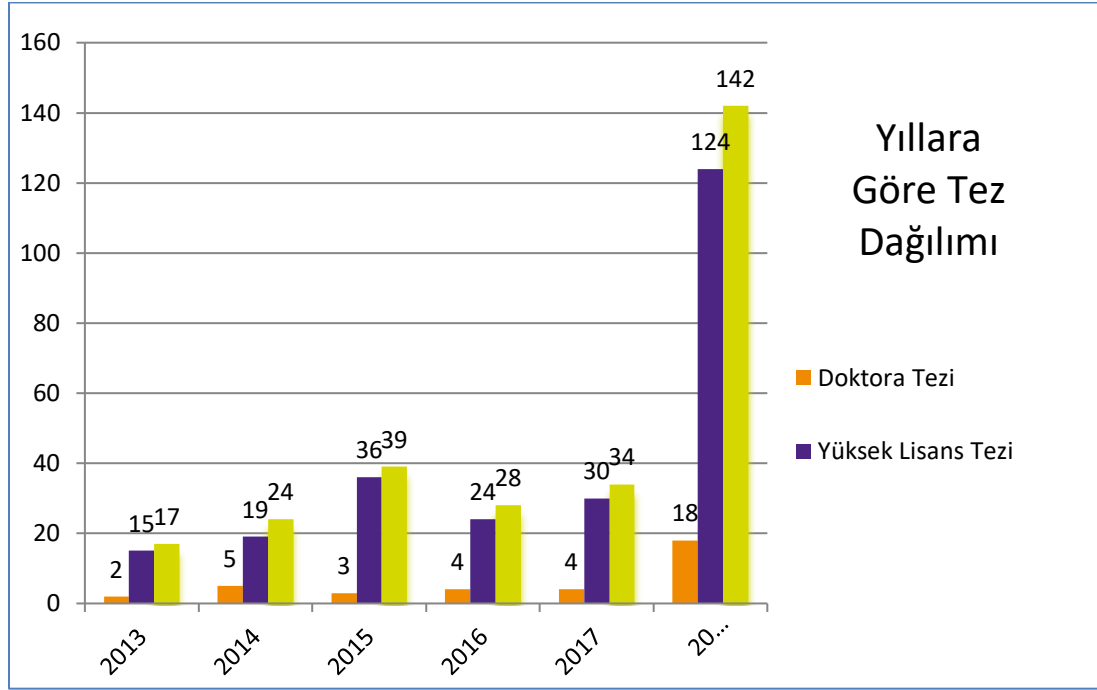
Sosyal hizmet bölümlerinde verilen çocuklarla ilgili derslerin ağırlıklı olarak, çocuk haklarına sosyal hizmet açısından yaklaşmakta; sosyal hizmet mesleğinin çocuklar açısından nasıl ele alınacağı, çocuklara mesleki müdahale ile ilgili olduğu görülmektedir. Bu konudaki mevzuat ve uluslararası sözleşme hükümleri incelenmektedir. Sosyal Hizmet Bölümlerinin çocuk hakları ile ilgilerinin, Türkiye’nin Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve ek protokollerinin genel uygulamalarını izleme sürecini koordine etme sorumluluğu verilmesi ile arttığını söylemek mümkündür

III- YAYIN TARAMASI

A.TEZLER

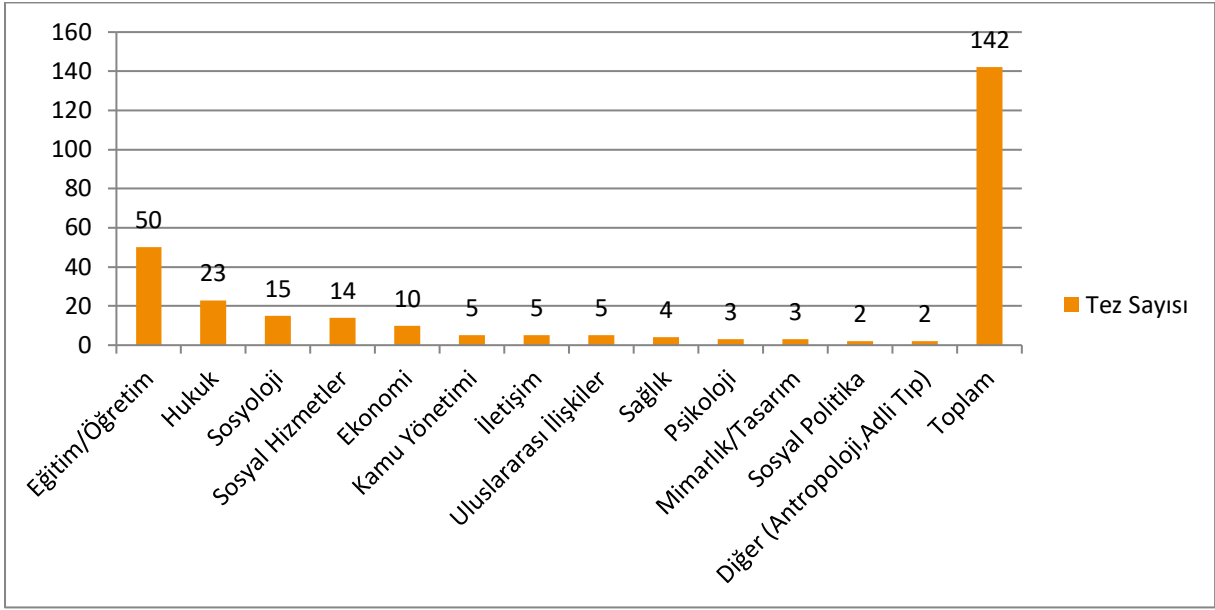
Tarama sonucu 142 teze ulaşılmıştır. Tezlerin on sekizi doktora, yüz yirmi dördü yüksek lisans tezidir. Tezler eğitim/öğretim, hukuk, kamu yönetimi, uluslararası ilişkiler, sosyoloji, adli tıp, mimarlık, iletişim, ekonomi, psikoloji sosyal politika, antropoloji alanlarında yazılmıştır. Çalışmalar, yazıldığı yılları, tez alanları, konuları ve yazarların cinsiyetlerinin dağılımları açısından ele alınmıştır.

1-Yıllara Göre Tez Dağılımı

2013-2017 yılları arasında 18 doktora tezi, 124 yüksek lisans tezi olmak üzere 142 tez yazılmıştır. Tezlerde 2013 yılında yazılan on yedi, 2017 yılında yazılan 34 tez sayısı ile tez sayısında %100 artış olmuştur.

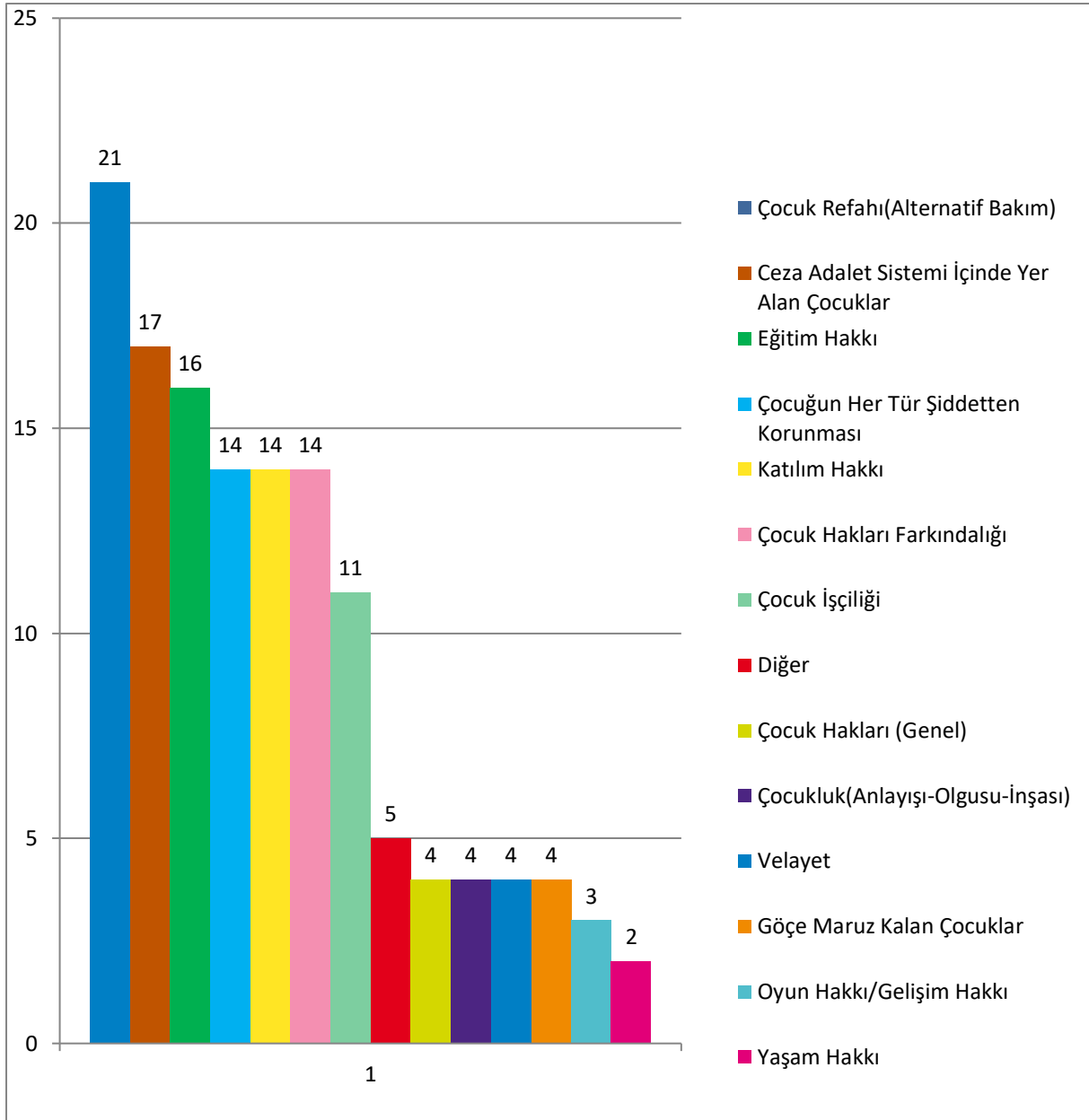
2-Alanlara Göre Tez Dağılımı

Tezlerin alanlarına göre dağılım oranlarına bakıldığında; %35 eğitim bilimleri, %16 hukuk, %10.5 sosyoloji, %9.8 sosyal hizmetler, %7 ekonomi, %3.5 kamu yönetimi, %3.5 uluslararası ilişkiler, %3.5 iletişim, %2.1 sağlık, %2.1 psikoloji, %3 mimarlık, %1.4 diğer (antropoloji, adli tıp) alanında tez yazılmıştır.

3-Kavramsal Dağılım

Kavramsal tarama, anahtar kelimeler ile yapılan aramada bulunan tezlerin çocuk hak gruplarına göre ayrılması ile oluşturulmuştur. Başlıklar çocuk hakları algı, tutum, görüş ölçümü ve çocuk hakları eğitimi değerlendirmelerini kapsayan *çocuk hakları farkındalık çalışmaları*, genel olarak çocuk hakları konusunda yazılmış tezleri kapsayan *çocuk hakları*, çocuk haklarının uygulanmasında temel ilkelerden biri olan *çocuğun katılımı*, toplumsal cinsiyete ilişkin görüşler ve nasıl inşa edildiği konusundaki tezler *toplumsal cinsiyet*, çeşitli alanlarda çocukluğun nasıl inşa edildiği konulu tezler *çocukluk*, ceninin düşürülmesi suçuyla ilgili tezler *çocuğun yaşam hakkı*, velayetle ilgili tezler *anne babanın yönlendiriciliği*, çocuğun eğitim hakkı ve bu hakkın uygulanmasıyla ilgili tezler *eğitim hakkı*, çocuğun gelişim hakkı çerçevesinde yazılmış oyun parkları konulu tezler *oyun hakkı*, suça karışmış çocuklarla ilgili yazılan tezler *çocuk ceza adalet sistemi*, ihmal ve istismar konulu tezler *çocuğun her tür şiddetten korunması*, alternatif bakım altındaki çocuklar *çocuk refahı*, çalışan çocuklarla ilgili tezlere *çocuk işçiliği*, erken yaş evlilik, savaş ortamındaki çocuk, engelli çocuk ve hasta, dijital medya ve çocuğun toplumsallaşması konulu tezler *diğer* başlığı altında gruplandırılmıştır.

Kavramsal açıdan tez konularının %32.3'ü yaşam ve gelişme hakları risk altındaki çocuklar grubunda yer alan, ceza adalet sistemi içinde yer alan çocuklar, ihmal ve istismar mağduru çocuklar, çocuk işçiler ve göçe maruz kalan çocuklar hakkındadır. Risk altındaki çocuklar altında ceza adalet sistemi içinde yer alan çocuklarla ilgili yazılan tezler %11.9, ihmal ve istismarla ilgili yazılan tez oranı %9.8, çocuk işçiliği hakkında % 7.7 ve göç hakkında yazılan tez oranı % 2.8 oranındadır. Alternatif bakımdaki (çocuk refahı) çocuklarla ilgili yazılan tez oranı % 14.7, eğitim hakkıyla ilgili % 11.2, katılım hakkında %10, çocuk hakları farkındalık ile ilgili % 10u, çocuk haklarıyla ilgili %2.8, çocuklukla ilgili %2.8, velayetle ilgili %2.8i, oyun hakkıyla ilgili % 2.1, yaşam hakkıyla ilgili %1.4ü ve diğer konularda yazılan tezler % 3.5 oranındadır.

4- Kavramsal dağılıma göre gruplandırılan tezlerin konuları:

Rapora konu olan yıllar arasında tez konu başlığında çocuk hakları kavramı geçen ikisi doktora tezi olmak üzere yirmi bir tez yazılmıştır. Tezlerin on üçü eğitim alanında, dördü hukuk, ikisi siyaset bilimleri, diğer ikisi hemşirelik (sağlık bilimleri) ve sosyal hizmetler alanında yazılmıştır. Bu tezlerde, Çocuk hakları farkındalık (algı tutum-görüş-çocuk hakları eğitimi) konusunda, çocuk hakları alanında farkındalık çalışmalarıyla ilgili; öğretmenler, veliler, sağlık meslek elemanları ve öğrencilerin çocuk hakları konusunda genel algı, değer, davranış ölçümü ve görüşlerinin değerlendirilmesi, öğretmenlerin okul bina ve bahçelerinin çocuk haklarına uygunluğu konusunda görüşleri, çocuk hakları eğitiminin değerlendirilmesi; Türkiye’de 2005 yılından sonra çocuk haklarına ilişkin uluslararası düzenlemelerin iç hukuka ve uygulamaya nasıl yansıdığı; Avrupa Birliği, Türkiye ve Azerbaycan’da çocuk hakları ile ilgili düzenlemelerin karşılaştırılması; çocuklarının gerçek taleplerini ortaya çıkarmak ve bu taleplere yönelik hak temelli bir çocuk politikasının oluşturulması için öneriler geliştirme ve çocuk haklarının bilinirliği konusunda gelinen noktanın ortaya çıkarılması amaçlanmıştır.

Çocuğun katılımı konusunda, çocuğun görüşü, çocuğun katılımı, çocuk meclisleri, vatandaşlık ve demokrasi eğitimi, eğitim anahtar kelimeleri taranarak araştırmaya dayanan on dört teze ulaşılmıştır. Tezlerin on üçü eğitim bilimleri, biri uluslararası ilişkiler alanında yazılmıştır. Eğitim alanında yazılan tezlerin dokuzu ortaokul sekizinci sınıfta okutulan vatandaşlık ve demokrasi eğitimi dersinin uygulanması ve demokrasi kültürüne katkısı, akademik başarıya etkisinin ölçümüyle ilgili araştırmaya dayanmaktadır. Eğitim alanında yazılan diğer dört tez, çocuğun katılım hakkı esas alınarak çocuk katılımlı eğitim programının çocukların öz düzenleme becerilerine etkisi, çocuğun boş zaman değerlendirme, dinlenme, eğlence ve kültürel etkinliklere katılma hakkının uygulanmasında çocuk görüşlerinin incelenmesi, çocukların katılım haklarına ilişkin okul öncesi öğretmenlerinin inançlarını belirleme; okul öncesi öğretmenlerinin çocuk merkezli eğitim hakkındaki inanış ve uygulamaları; uluslararası ilişkiler alanında yazılan tez ise, yerel düzeyde demokrasi ve katılım olgusunu kent konseyi modeli bağlamında kent konseyleri kadın ve çocuk meclisleri örnekleri üzerinden incelemektedir.

Toplumsal cinsiyet konusunda, eğitim, sosyoloji, felsefe, antropoloji, sanat ve tasarım, sosyal hizmet, medya ve ekonomi alanlarında literatür çalışması ve araştırmaya dayanan on üç teze ulaşılmıştır. Tezlerin beşi eğitim alanında ders kitaplarında, TV çizgi filmlerinde

toplumsal cinsiyet rollerini belirleme, çocukların toplumsal algı ölçümü ile ilgilidir. Sosyal hizmet alanında yazılan iki tez çocuk refahı alanında çalışan meslek elemanları ve yetiştirme yurtlarında kalan ergen çocukların toplumsal cinsiyet konusundaki görüşleri, çocuk hikaye kitaplarında, çocuk oyunları bağlamında, sosyoloji ders kitaplarının toplumsal cinsiyet açısından incelenmesi ve öğretmenlerin toplumsal cinsiyet algıları, çocuk gelişiminde hane halkı harcamalarının cinsiyete göre yansımaları, çocuk evlerinde bulunan kız çocuklarının toplumsallaşmaları ve Türk sinemasında erkek çocuk kahraman inşasına ilişkindir.

Çocukluk, anlayışı-inşası-olgusu konusunda, iki iletişim, sosyoloji ve çocuk gelişimi alanında araştırmaya dayalı dört tez yazılmıştır. İletişim alanındaki tezler, devlet kanalı çocuk programlarında çocukluk inşası ve 1980'li yıllardan günümüze yazılı medyada çocuk olgusuyla ilgilidir. Sosyoloji alanında çocukların medyada iyi, kötü, mağdur çocuk olarak temsili ve çocuk gelişimi alanında belirli yaş çocuk kitaplarında çocukluk anlayışının incelenmesiyle ilgilidir.

Çocuğun yaşam hakkıyla ilgili olarak hukuk alanında iki tez yazılmıştır. Bu tezler, ceninin yaşam hakkı çerçevesinde çocuk düşürtme suçuyla ilgilidir.

Anne babanın yönlendiriciliği (velayet) konusunda üçü hukuk ve bir psikoloji alanında dört teze ulaşılmıştır. Hukuk alanında yazılan tezler velayet hakkının uygulanmasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Anayasa Mahkemesi'ne yansıyan uyuşmazlıklar; çocuğun mallarının üzerinde anne babanın velayetten doğan hakları karar tarama ve literatür, Afganistan Medeni Kanunu'nun çocuk hakları ve dini açıdan değerlendirilmesi ve ana veya babadan birinin velayeti altında bulunan çocuğun kaçırılması konusunda literatür çalışmasına; psikoloji alanında yazılan tez boşanma sürecinde birlikte velayetin uygulanabilirliğine ilişkin araştırmaya dayanmaktadır.

Eğitim hakkı konusunda yazılan onu eğitim bilimleri, dördü hukuk, biri çocuk gelişimi, biri mimarlık alanında on altı teze ulaşılmıştır. Eğitim alanında yazılan tezlerin tümü araştırmaya dayanmaktadır. Bu tezlerde; eğitim sisteminin Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin eğitim hakkı ilkelerine göre değerlendirilmesi; Ankara ili örneğinde 2005 sosyal bilgiler dersi öğretim programlarının; okulöncesi yaş grubuna yönelik yayınlanan çizgi dizilerin çocuk hakları kazanımları açısından incelenmesi; öğrenci-veli-yönetici ve öğretmenlerin nitelikli eğitim hakkı çerçevesinde temel lise uygulamalarına ilişkin görüşlerinin ortaya konması; Antalya İli örneğinde temel eğitim hakkının uluslararası sözleşmelerde yer alan standartlar çerçevesinde değerlendirilmesi; birleştirilmiş sınıflarda temel eğitim hakkının nasıl kullanıldığına ilişkin görüşlerin ortaya konması; Ankara

ilindeki genel ortaöğretim kurumlarında görev yapan yönetici ve öğretmenler ile öğrenim gören öğrencilerin görüşleri doğrultusunda, ortaöğretim öğrencilerine yönelik disiplin düzenleme ve uygulamalarının, çocukların temel hak ve özgürlüklerine etkisinin değerlendirilmesi; Şanlıurfa ve Diyarbakır illeri örneğinde öğretmen görüşlerine dayalı olarak mevsimlik gezici ve geçici tarım işçiliğinde çalıştırılan çocukların eğitim hakkına erişim durumları ve sosyal beceri yeterliliklerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Eğitim alanında yazılan diğer bir tez Türkiye'de hayata geçirilmesi planlanan okul sosyal hizmetinin amaç, hedef ve kapsamının belirlenmesinde, eğitim sistemi dahilinde, okullarda öğrencilerin karşılaştıkları problemler üzerine eğilmekte ve bu problemlerin çözümünde okul sosyal hizmetinin rolünün ortaya konması amaçlanmaktadır. Eğitim alanında yazılan üç tez tez çokkültürlü eğitimle ilgilidir. Öğretmenlerin çok kültürlülük ve çok kültürlü eğitim hakkındaki görüşleri ve Diyarbakır örneğinde algısı; devlet okulları ile uluslararası özel okulların çok kültürlü eğitim ilkeleri açısından değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bir tezin konusu da Mardin İli örneğinde ilkökul öğretmenlerinin bölgesel ayrımcılık, cinsel tercih, toplumsal cinsiyet rolleri, engelli olma ve eğitim hakkına erişim, dinsel inanç, dil, siyasal görüş, sosyal ve ekonomik sınıf-statü farklılığı, kültürel ve bireysel özellikler, bireysel ilgiler ve seçimler boyutlarındaki insan farklılıklarına ilişkin görüşlerinin saptanmasıyla ilgilidir. Çocuk gelişimi ve eğitimi alanında, okul öncesi yaş grubu çocuklarına yönelik çizgi dizilerin çocuk hakları açısından incelenmesi, hukuk alanında yazılan tezlerin konusu çocuk hakları bağlamında çocuklarda eğitim hakkı, anadilinde eğitim hakkı, uluslararası belgeler çerçevesinde ve Türk hukukunda eğitim hakkının gelişimi ve uygulanmasıyla ilgili literatür çalışmasıdır. Mimarlık alanında yazılan tezin konusunu, sosyal bilgiler dersi kapsamında çocukların yapıli çevre eğitimi ile çevresel farkındalıklarının geliştirilmesi için sosyal bilgiler dersi ve bu derse destek olacak nitelikte geliştirilen yapıli çevre eğitim programı taslağı oluşturmaktadır.

Çocuğun boş zaman değerlendirme, dinlenme, eğlence ve kültürel etkinliklere katılma hakkı kapsamında yer alan çocuk oyun alanları konusunda, çocuğun gelişimine katkısıyla ilişkili mimarlık ve eğitim alanında araştırmaya dayanan üç tez yazılmıştır. Mimarlık alanındaki çalışmalar çocuk park alanlarının insan odaklı tasarımının çocuk gelişimine etkisi, çocuk oyun alanlarında güvenlik; eğitim alanında yazılan tez okul bina ve bahçelerinin oyun ve eğitim hakları açısından çocuk haklarına uygunluğu ile ilgili öğretmenlerin görüşlerinin değerlendirilmesi ile ilgilidir

Çocuk adalet sistemi konusunda yazılmış tezler, çocuk ceza adalet sistemi, suç işleyen çocuk, kanunla ihtilaf halinde çocuk, özgürlüğünden yoksun bırakılmış çocuk, çocuk suçluluğu, suça sürüklenen çocuk, çocuk yargılaması anahtar kelimeleri ile yapılan taramada hukuk, adli tıp, sosyoloji, eğitim, sosyal hizmet, siyaset bilimi ve kamu yönetimi

ve siyaset bilimi ve uluslararası ilişkiler alanında yazılmış on yedi teze ulaşılmıştır. Çalışmaların beşi hukuk, ikisi adli tıp/hukuk alanında çocuk yargılaması ve uygulanmasıyla ilgili araştırma, ikisi insan hakları belgeleri ve iç hukuka dayalı literatür çalışmasıdır. Çalışmaların beşi sosyoloji alanında kent/yoksulluk/göç, çocuk yargılama uygulaması, denetimli serbestlik sisteminde yararlanan çocuklarla ilgili araştırma ve eleştirel hukuk perspektifinden çocuk adalet sistemi uygulamasında koruma ve cezalandırma ilişkisi ve suçlu çocuk algısıyla ilgili literatür çalışmasıdır. Kentleşme-suç ilişkisi, çocuk yargılama uygulaması, cezaevlerinde kalan çocukların özgürlük algısı ve çocuklara yönelik uygulamalar diğer konulardır.

Çocuğun Şiddetten Korunması (İhmal ve İstismar) konusunda hukuk, adli tıp, sosyal hizmetler, sosyoloji, kamu yönetimi, sağlık bilimi, uluslararası ilişkiler ve halk sağlığı alanında 14 tez yazılmıştır. çocuk hakları perspektifinden veya Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve ulusal mevzuatın yer aldığı tez sayısı dokuzdur. Bu tezlerden bazıları da sağlık yöneticileri, bu alanda çalışacak olan üniversite öğrencilerinin, öğretmenlerin ve hemşirelerin bilgi, tutum ve farkındalık düzeylerinin ölçümü ile çocuk izlem merkezleri hakkındadır. Literatür çalışmaları ise, online çocuk istismarı, Avrupa Birliği düzenlemelerinde kadın ve çocuk istismarı çalışmaları ve Türkiye yaklaşımı ve çocuk istismarı bağlamında müstehcenlik ve fuhuş suçları ile ilgilidir.

Çocuk refahı(alternatif bakım) alanında, yirmi bir teze ulaşılmıştır. Bu tezlerin yedisi koruyucu aile uygulamasına ilişkin alan çalışması ve biri çocuk hakları perspektifinden İslam Hukukunda koruyucu aile konulu iki literatür çalışmasıdır. Çalışmaların beşi, yeni bir kurum bakım modeli olarak uygulanmakta olan çocuk evleri uygulamasına ilişkin alan çalışmasıdır. Dört çalışma evlat edinme üzerinedir; üçü hukuk alanında literatür çalışması, biri evlat edinme uygulamasıyla ilgili alan çalışmasıdır. Üç çalışma çocuk refahı/koruma alanında bütüncül bir bakışla sivil toplum kuruluşlarının çocuk koruma uygulamasında rolleri, çocuk refahı alanında çalışan uzmanların savunuculuk uygulamaları ve insan hakları perspektifinden çocuk refahı alanında sosyal hizmet uygulamalarıyla ilgili insan hakları/çocuk haklarını temel alan çalışmalarıdır. Çocuklarla yapılmamış olsa da, bir yetiştirme yurdu örneğinde kurum bakımından yararlanmış gençler üzerinde yapılan bir alan araştırmasına dayanan bir çalışmaya, çocuk refahı alanında uygulamayı göstermesi açısından önemi sebebiyle yer verilmiştir.

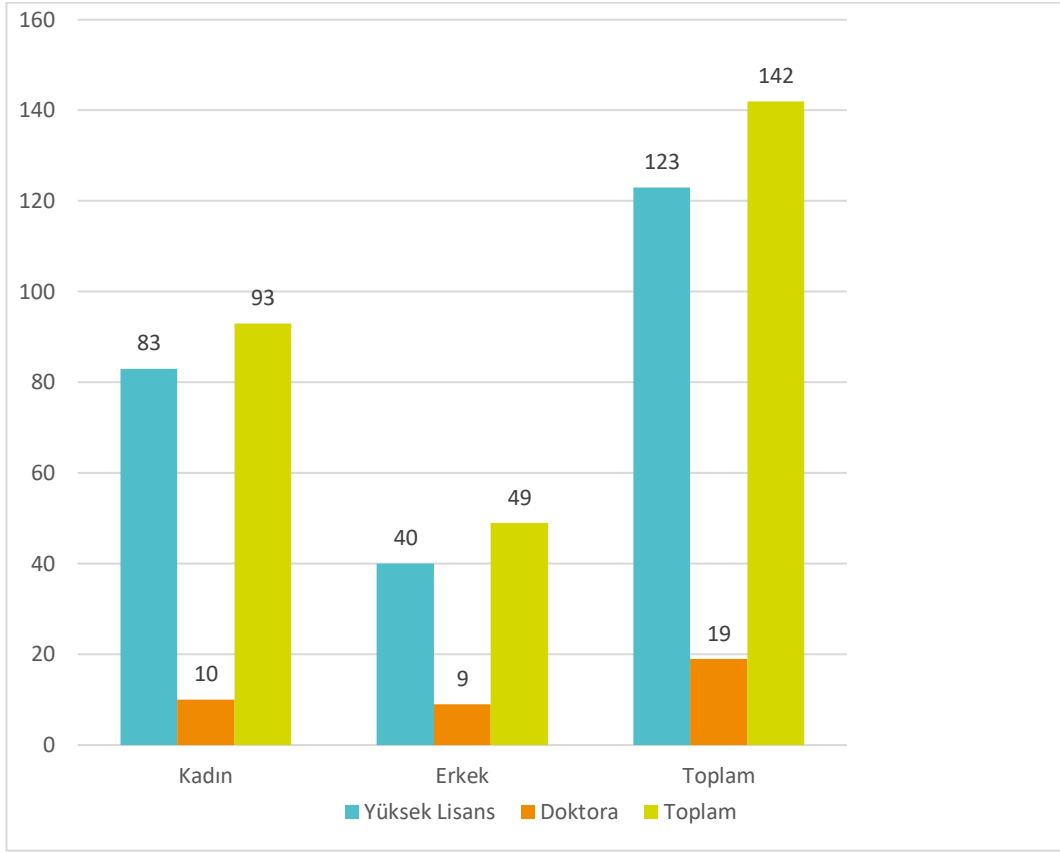
Çocuk işçiliği konusunda; çocuk işçiliği, çocuk emeği, çocuk işgücü, çocuk istihdamı, çalışan çocuk anahtar kelimeleri ile yapılan taramada biri doktora tezi on bir teze ulaşılmıştır. Tezlerin dokuzu ekonomi (iktisat, çalışma ekonomisi, tarım ekonomisi), diğerleri sosyoloji, sosyal politika ve hukuk alanındadır. Çalışmaların üçü alan çalışması, dokuzu ise literatür

çalışmasıdır. Tezler çocuk işgücünün hak boyutu, politika, eğitim ve yoksullukla ilişkisi, ekonomiye etkisi, fındık işçiliği, sokakta çalışan çocuklarla ilgilidir. Çalışmaların dördünde, çocuk işçiliği çocuk hakları ulusal ve uluslararası düzenlemeler çalışma konuları ile ilişkilendirilmiştir.

Göç konusunda iç göç ve Suriyeli sığınmacı/mülteci çocuklarla ilgili iletişim, eğitim bilimleri, yerel yönetimler (kamu yönetimi) ve sosyoloji alanında araştırmaya dayalı dört tez yazılmıştır. Gaziantep ili örneğinde iç göç bağlamında çocuk yoksulluğu sosyoloji alanında, Suriyeli göçmenleri medyada temsili iletişim alanında, Kırşehir ve Nevşehir illeri örneğinde sığınmacı çocukların eğitimi eğitim bilimleri alanında, İstanbul ili örneğinde çocukların eğitime katılmaları bağlamında uyum ve kültürel gelişim süreçleri yerel yönetimler (kamu yönetimi) alanında yazılmıştır.

Diğer beş tez sosyoloji alanında, Zambiya'da çocuk evlilikleri, çocuk sosyalleşmesinin yeni bir boyutu olarak dijital medya; iletişim alanında savaş çatışma ortamında çocukların savaş fotoğraflarında nasıl temsil edildikleri; hukuk alanında Türkiye'deki hasta hakları uygulamaları çerçevesinde çocuk hastaların durumu ve sağlık alanında engelli çocukların sağlık kurulu raporu alma uygulaması ile ilgilidir. Zambiya'da çocuk evlilikleri ve hasta çocukların hakları ile ilgili yazılmış tezler literatür çalışmasıdır, diğer tezler araştırmaya dayanmaktadır.

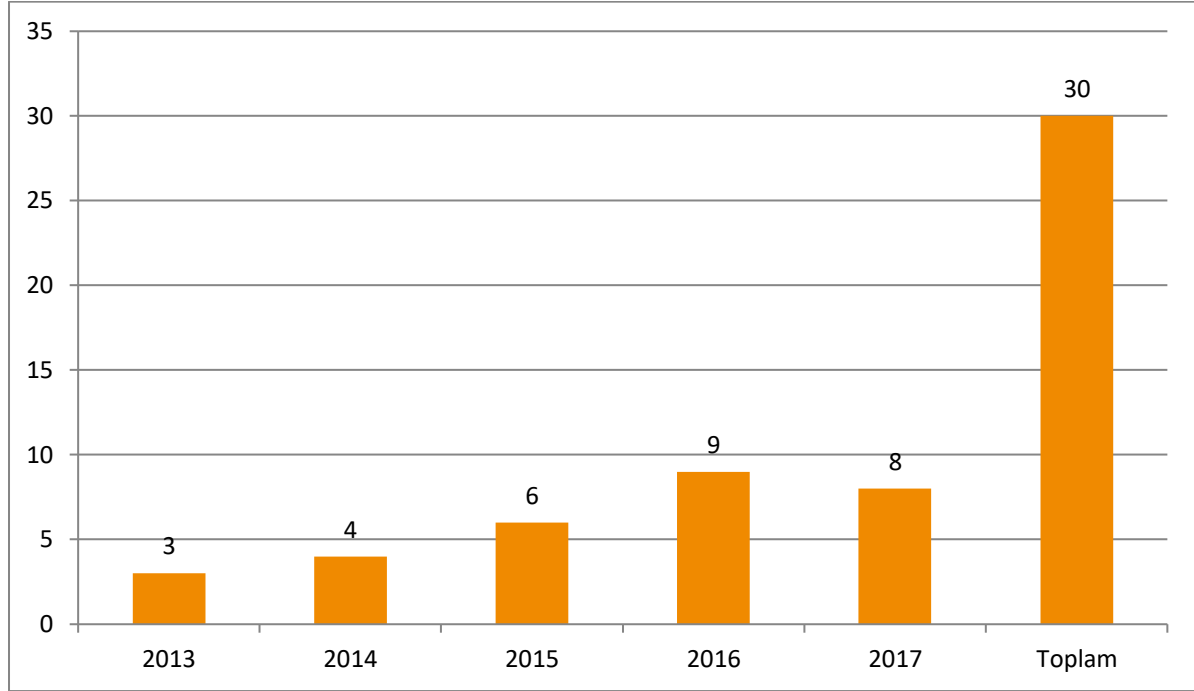
5-Tez Yazarlarının Cinsiyete Göre Dağılımı

Tez yazarlarının cinsiyete göre dağılım oranı, kadın yazarların toplam tez oranı % 65.4, erkek yazarların oranı % 34.5'dir. Yüksek lisans ve doktora tez oranları karşılaştırıldığında kadın yazarların yüksek lisans tez oranı % 89.2, doktora tez oranı % 10; erkek yazarların yüksek lisans tez oranı % 81.6, doktora tez oranı % 18.3'dür.

B- Yayınlar

1.Yıllara Göre Kitap Dağılımı

Yıllara göre yazılan kitap dağılım oranları, 2013 yılında % 10, 2014 yılında % 13.3, 2015, yılında % 20, 2016 yılında % 30, 2017 yılında % 26.6'dır.

2013-2017 yılları arasında Türkiye'de çocuk haklarının hukuki, politik-sosyolojik, psikolojik, sosyal hizmet boyutunu ele alan toplam yirmi dokuz kitap yayınlanmıştır. Kitapların yirmi üçü monografik, yedisi makalelerin yer aldığı kitaplardan oluşmaktadır. Yirmi kitap hukuk alanında yazılmıştır. Kitapların yedisi çocuk ceza hukuku ile ilgilidir, Ceza hukuku alanında yazılan iki kitap doktora tezlerinden üretilmiştir. Altı kitap aile hukuku ile ilgilidir velayet, kişisel ilişki, uluslararası çocuk kaçırma konuları uygulamada uyuşmazlık alanı en geniş ve çocuk yararı ve görüşü alanında tartışmalı olan konulardır. Çocuklarla ilgili tıbbi müdahalelere ilişkin mevzuat, doktrin ve uygulamayı içeren çocuk hastaların hakları kitabı uygulamada ortaya çıkan boşluğu doldurma amacı gütmektedir. Yine uygulamada insan hakkı olarak uyuşmazlık konusu ve tartışmalı bir konu olan inanç özgürlüğü alanında yazılmıştır. Monografik kitaplardan ikisi çocukluğun politik ve sosyolojik boyutunu içermekte, diğeri çocuk hakları algısı ve uygulaması üzerine bir kitap yayınlanmıştır. Doktora tezinden üretilen bir kitap da yine doktrinde ve uygulamada çok tartışılan boşanma halinde birlikte velayetin psikolojik ve toplumsal boyutu ile ilgilidir. Makalelerden oluşan altı kitap farklı disiplinlerdeki yazarların çalışmalarını içermektedir. Çocuk katılımının, sosyal hizmet, sosyoloji, eğitim bilimi, uygulama ve şehir boyutu; hukukçu ve psikologlarca yazılan risk altındaki çocuklarla ilgili gündemdeki konular, çocuk

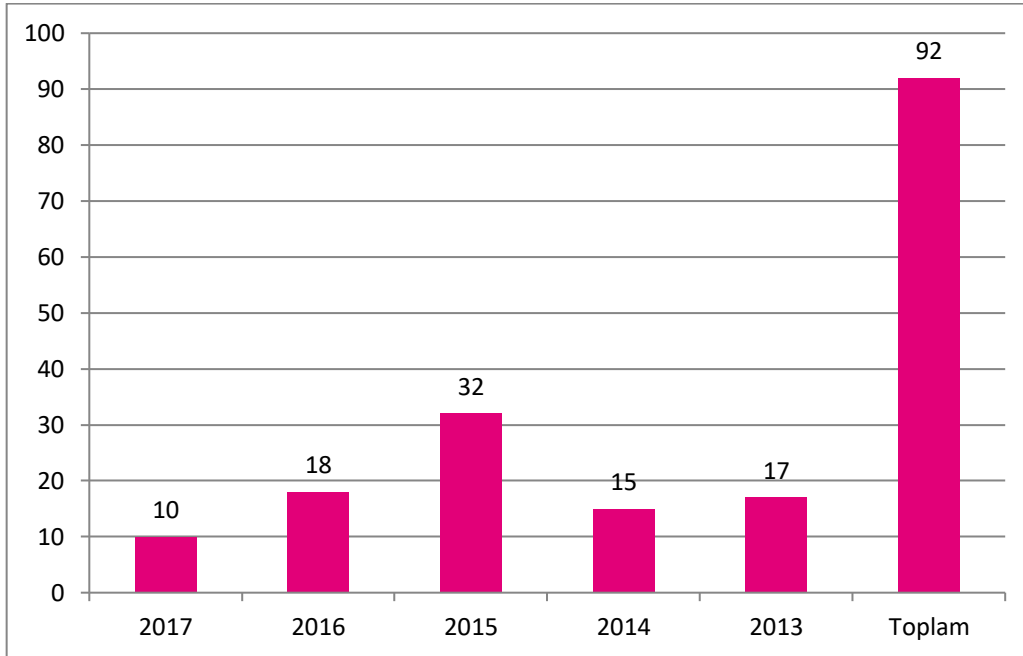
haklarının devletlerarası uygulanmasıyla ilgili konular, ceza hukuku alanında karşılaştırmalı ülke çocuk adalet sistemleri ve dijital çağın çocuklara yansımaları içeren ilgili tüm disiplinleri içeren bildiri metinleri ve çocuk görüşleri bu kitaplarda yer almaktadır.

Çocuk hukuku/hakları lisans veya lisansüstü derslerine kaynak teşkil etmek üzere genel nitelikli beş kitap yazılmıştır. Diğer kitaplar uygulamada çocukların en çok karşılaştığı risk alanları ile doktrin ve uygulamada tartışılmalı konulara cevap verme ya da yeni alanlardaki boşluğu doldurma amacı gütmektedir. Dikkate değer bir nokta, birden çok yazarlı kitapların yazılması ve farklı disiplinlerdeki akademisyenlerin çocuk hukuku alanında kendi disiplinleriyle buluşmasıdır. Aynı konuda farklı disiplinlerin bilgi ve bakış açısının yansıtılması çokdisiplinli ve/veya disiplinlerarası çalışmalar için bir gelişme olarak düşünülebilir. Bir diğer veri de sivil toplum kuruluşlarının akademik boşluk olan alanlara katkısıdır.

2. Türkiye'ye Yayınlanan Makaleler

Türkiye'de yayınlanan makale taramasında doksan iki çalışmaya ulaşılmıştır. Makaleler eğitim, hukuk, iletişim, kamu yönetimi, sosyoloji, mimarlık, sosyal hizmet, psikoloji, ekonomi, sağlık, ilahiyat ve coğrafya alanında yazılmıştır.

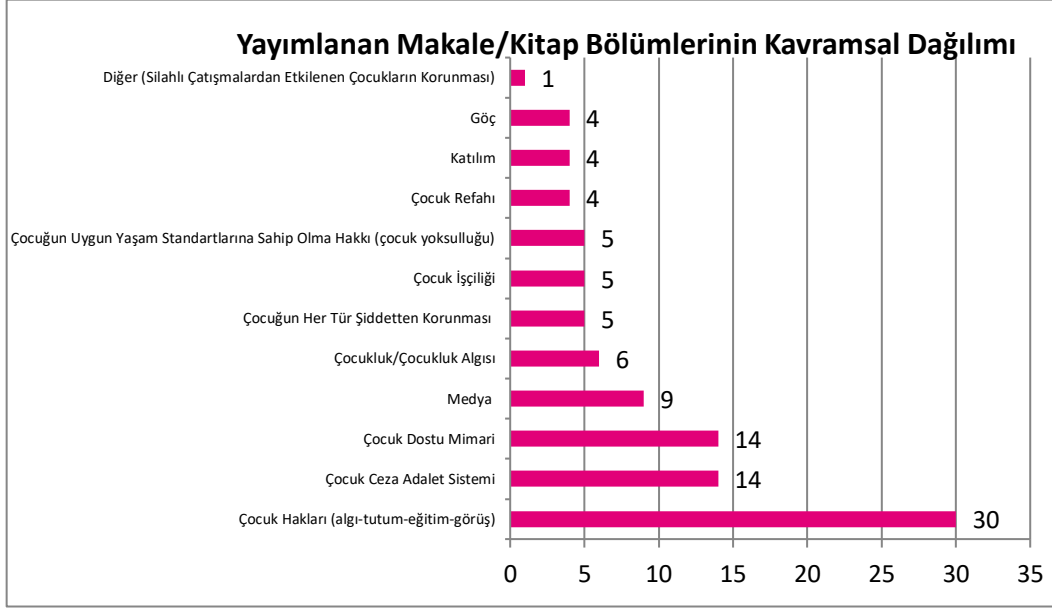
a-Yıllara Göre Dağılım

Makalelerin yıllara göre dağılımında 2013 yılında % 18.4, 2014 yılında % 16.3, 2015 yılında % 34.7, 2016 yılında % 19.5, 2017 yılında % 10.8'dir.

b.Kavramsal Dağılım

Ulaşılan makalelerin kavramlara göre dağılımında anahtar kelimeler çocuk hakları, çocukluk/çocukluk algısı/çocuk dostu politika/kent, katılım hakkı, risk altındaki çocuklar, çalışan çocuklar, göçe maruz kalan çocuklar, çocuk yoksulluğu, çocuk ve suç olarak gruplandırılmıştır.

Makalelerin kavramlara göre dağılım oranı 32.6'sı çocuk hakları farkındalık eğitimi; % 15.2'si çocuk suçluluğu ve çocuk ceza adalet sistemi, % 15.2'si çocuk dostu mimari, % 9.7'si medyada çocuk, % 6.5 çocukluk algısı, % 5.4 çocuğun her tür şiddetten korunması, % 5.4 çocuk işçiliği, % 5.4 uygun yaşam standardına sahip olma hakkı, % 4.3 çocuk refahı (alternatif bakım), % 4.3 katılım, % 4.3 göç, diğer (çatışma ortamındaki çocuk) % 1'dir.

Çocuk hakları algı tutum-görüş-çocuk hakları eğitimi konusundaki yayınlar, okullarda çocuklar, ana babalar, öğretmen ve öğretmen adayları ile, dördü risk altındaki çocuklarla ilgili çocuklar ve yetişkinlerle yapılan alan çalışmaları ve literatür inceleme ve değerlendirmesini içermektedir. Araştırma konuları ana babaların çocuk hakları, çocuk hakları eğitimi; çocukların çocuk hakları, katılımı ile ilgili algıları; ebeveynlerin çocuk haklarına ilişkin tutumları ile ilköğretim öğrencilerinin hoşgörü eğilimleri arasındaki ilişkinin belirlenmesi; oyunla desteklenmiş çocuk hakları eğitiminin öğrencilerin akademik başarılarına, öğrenilenlerin kalıcılığına ve çocuk haklarına ilişkin tutumlarına etkisiyle ilgili çocuk hakları farkındalık çalışmaları ile ilgilidir. İki literatür çalışması çocuklar ve ergenlerin haklarının nasıl algıladıkları ve çocuk hakları eğitiminde psikolojik etkileri ele alan çalışmaların çıktıları hakkındadır. Çocuk hakları konusunda genel konulu yayınlar, uluslararası çocuk hakları belgelerinin Türkiye'de kabul ve uygulaması; Avrupa İnsan

Hakları Mahkemesi'nin yorumları çerçevesinde; Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi ve Anayasa'daki çocukla ilgili hükümler karşılaştırılması; çocuk haklarına dair uluslararası sözleşmelerin Türk çocuk hukukuna etkisi ve çocuğun bağımsız temsili ile ilgili yasalar ve uluslararası sözleşmeler hakkındadır. Çocuğun katılım hakkı ile ilgili makaleler öğretmenlerin çocuğun katılım hakkı ve çocuk hakları eğitim programının web tabanlı sunumunu değerlendirme ve kamu yönetimi alanında çocukların katılım hakkıyla ilgilidir.

Anne babanın yönlendiriciliği (velayet) konusunda çocuğun kişivarlığı hakları ve malvarlığı hakları doktrinde ve uygulamada tartışmalı olan ve geniş uygulama alanı olan konulardır. Bu konular, çocuğun soyadı (velayeti anneye bırakılan çocuğun soyadı konusunda Yargıtay ve Anayasa Mahkemesi uygulamasında gelinen nokta ve yasal değişiklik önerileri, ayırıcılık yasağı, eşitlik ve çocuk yararı ilkeleri ve uluslararası hukukun uygulanabilirliği; boşanma ve evlilik dışı ilişkide velayeti anne ve babanın birlikte kullanabilme (BM Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de yer alan çocuk yararı ilkesinin öncelikle uygulanması gereği) ; boşanma dava sürecinde çocuğun korunması ve görüşünün dikkate alınmasının sağlanabilmesi için zorunlu arabuluculuk ve boşanma süreci danışmanlığı getirilmesi önerisi; uygulamada çocuk istismarına en açık konulardan ikisi özellikle boşanma durumunda çocukla kişisel ilişki kurma ve çocuğun ana veya baba tarafından başka bir ülkeye kaçırılmasıdır. Her iki konuda yazılan makalelerde uluslararası hukuk düzenlemeleri ve çocuk yararı açısından uygulama irdelenmektedir. Çocuğun malvarlığı hakları açısından uygulamada tartışmalı bir konu da, çocuğun bakım ve eğitim giderleriyle ilgili velayet kendisinde olmayan anne veya babasından çocuk yararı dikkate alınarak nafaka talep edebilmesiyle ilgilidir.

Eğitim hakkıyla ilgili olarak; okullarda öğretmenlerin uyması gereken çocuk hakları, eğitim hakkı ve eğitim hakkının uluslararası boyutu ve iç hukuk ve uygulaması ile ilgilidir. Çalışmalarda, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında, Birleşmiş Milletler belgelerinde eğitim hakkı, bir insan hakkı olarak eğitimde tercih hakkı; Anayasa ve uluslararası sözleşmelerde eğitim hakkı ve anadilde eğitim; uluslararası hukuk ve velayet hakkını düzenleyen hükümler çerçevesinde çocuğun eğitim hakkı; eğitimde yeni bir yasal düzenleme ve uygulama olan 4+4+4 Yasası eleştiri ve öneriler ve eğitim bir kamu hizmeti ve temel bir hak olan eğitimin özel okullar aracılığı ile gördürülmesi usulüne ilişkin ilkeler, okul öncesi eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması ve eğitim ve oyun hakkı çerçevesinde Türk çocukluk anlayışında meydana gelen değişim incelenmektedir.

Çocuk suçluluğu ve ceza adalet sistemi, Mersin ili örneğinde sokakta yaşayan ve çalışan çocukların suç ve suçlulukla ilgili durumlarının aile yapıları ile ilişkileri; çocukların suça sürüklenmesine neden olan faktörler sosyolojik teoriler; kentleşmeden kaynaklanan suça

yönelme; suça sürüklenen çocuklar hakkında hazırlanan sosyal inceleme raporlarının mahkeme kararlarına etkisi; suça karışmış ve mahkeme süreci devam eden bir gencin bakışından suç olgusu; yoksulluk, madde bağımlılığı gibi çocukların suça sürüklenmesine etken olan nedenler ve çocuk suçluluğu konusunda yapılan çalışmaların değerlendirilmesi; Ankara Sincan Çocuk ve Genç Kapalı Ceza İnfaz Kurumu'nda kalan, yaşları 14-18 arasında değişen 124 erkek çocukla yapılan araştırmanın amacı suça sürüklenen ergenlerin kadirşinaslık ve öznel iyi oluş eğilimleri arasındaki ilişkinin tespit ve tasviri; yerel yönetimlerin çocuk suçluluğunun önlenmesinde ilgili kurumlarla etkileşimi hakkındadır.

Çocuğun her tür şiddetten korunmasıyla ilgili yayınlar, okullardaki şiddet türleri ve sıklıkları ile ilgili gözlemler, cinsel şiddet mağduru çocuklarla ilgili iç hukuk kurallarının uluslararası hukuk kuralları ile karşılaştırılması; “reşit olmayanla cinsel ilişki”; alanında öğretmenlerin çocuk cinsel istismar konusundaki bilgilerinin ve bu deneyimlerini incelemek ve çocuk cinsel istismarı konusundaki eğitim ihtiyacını belirlenmesi ile ilgili çalışmalarıdır.

Çocuk refahı (alternatif bakım) alanında yazılan eserler ebeveyn kaybı yaşayan bir çocuğa uygulanan sosyal hizmet müdahale süreçleri ve risk altındaki 10-14 yaş arası kız çocukların gelecek ve meslek algılarının çizdikleri resimlere yansıma biçimleri hakkındadır.

Çocuk işçiliği konusundaki yayınlar, okul çağındaki çocukların işçileşmesini etkileyen faktörler, çocuk istihdamı ve çocuk işçiliğiyle ilgili mevzuat ve uluslararası sözleşmelerdeki kuralların oyun ve eğitim hakkı ilişkisi; çocuk ve gençlerin ulusal ve uluslararası hukuk açısından korunması; Türkiye’de çocuk işçiliğinin türlerine göre analizi; çocuk işgücünün azaltılması konusundaki uluslararası çalışmalar hakkındadır.

Göç konusundaki yayınlar, Almanya ve İsveç’de okullarına devam eden göçmen Türk çocuklarının durumu; Ankara ve İstanbul’da bulunan yabancı göçmen çocukların bir sosyal hizmet müracaatçısı olarak içinde buldukları yaşam koşullarında sosyal hizmet önerileri; mülteci çocukların hukuki statüsü; Gaziantep örneğinde, göçmen aile ve çocuklarının yaşadığı yoksunluk; Sosyoloji alanında Van örneğinde uluslararası göçmen çocukların durumu; 2011 yılından “sığınmacı” ve “misafir” statüleriyle Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin sağlık hizmetleriyle ilgili sorunları, uygun yaşam standardına sahip olma hakkı, Nevşehir ili örneğinde “kent yoksulluğu” ve bu olguya maruz kalan “çocuk” arasındaki ilişkinin uluslararası ve ulusal resmi raporların verileri doğrultusunda irdelenerek Şartlı Nakit Transferi (ŞNT) uygulamaları etki değerlendirme çalışmalarının çocuk gelişimi ve psikolojisine etkileri; Erzincan örneğinde, parçalanmış ailelerin yoksulluğu ve başa çıkma yöntemleri; Türkiye ve Hindistan örneğinde sokakta yaşayan çocuklara yönelik politikalar ve çocukların gündelik mekanlarıyla; İran’da sokakta yaşayan

ve sokakta çalışan çocuklarla ilgili istatistiki bir inceleme, çocuğun yaşam ve gelişim haklarının sağlanmasıyla ilişkili çocuk yoksulluğu konusundadır.

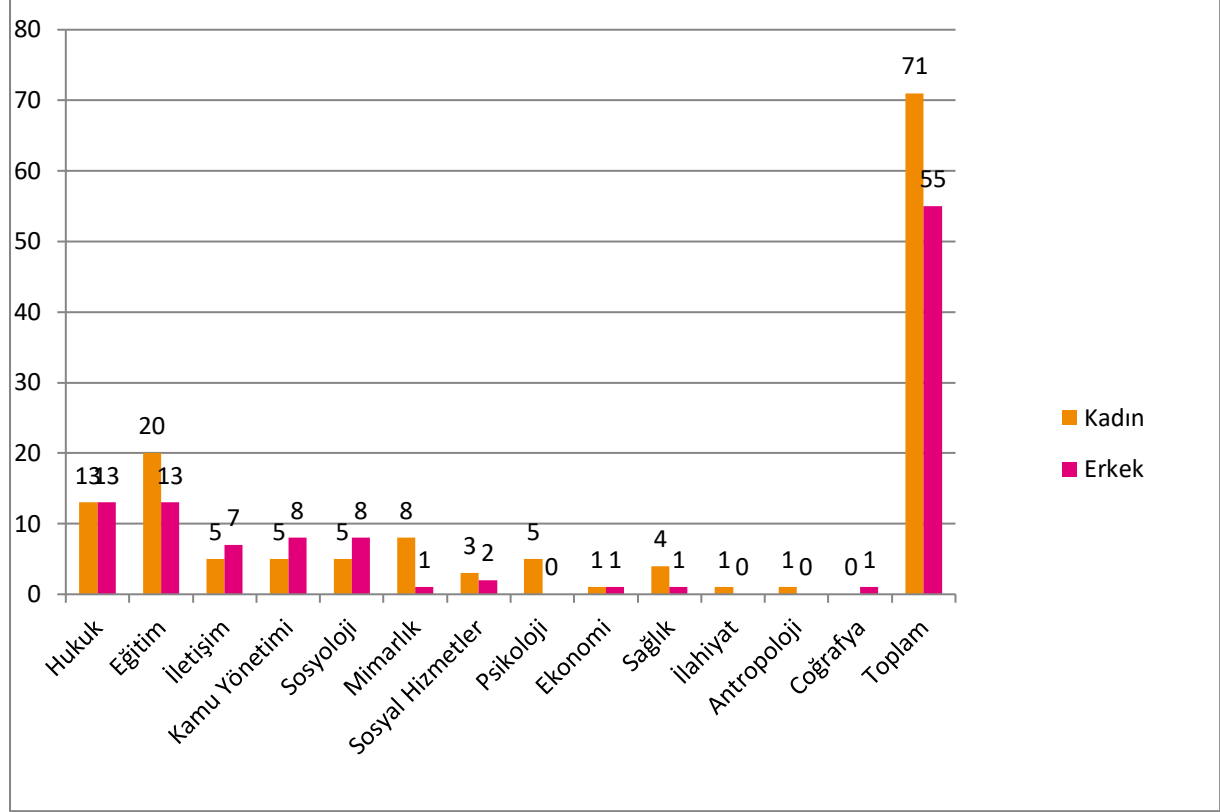
Kent çocuk dostu şehir/mekan konusundaki yayınlar, Samsun ili örneğinde 8-14 yaş grubundaki üstün zekâlı 50 öğrencinin hayallerindeki kente yönelik duygu ve düşüncelerinin, tasarımlar aracılığıyla belirlenmesi; Ankara örneğinde çocukların yaşadıkları şehri nasıl gördüklerinin ve yaşadıkları şehir hakkındaki görüşleri; kentsel mekanların çocuk dostu şehir/mekanla ilişkilendirilmesiyle ilgilidir. K.K.T.C'de Yeni Kent Gönyeli Örneği'nde çocuk oyun alanlarının gereksinimlere uygun alanlara dönüştürülebilmesi için kullanıcıların talepleri doğrultusunda yeni çözüm önerileri üretilmesi; alışveriş merkezlerinde sağlanan serbest zaman olanakları ve çocukların serbest zaman tercihleri ve mekân kullanımları; İstanbul örneğinde İstanbul'da yaşayan çocukların yaşadıkları mahalleleriyle ilgili görüşleri; Eskişehir örneği'nde erişkin oldukları zaman mekânı sahiplenebilmeleri için çocukların kentsel mekânın üretim aşamalarına bugünden nasıl katılabileceğine yönelik bir model önermesi; Bursa Nilüfer İlçesi'nde sürdürülmekte olan Oyun Engel Tanımaz Projesi'nin incelenmesidir. İtalya Çocukların Şehri uygulaması (çeviri) ve Türkiye'de çocuk ve şehir ilişkisiyle ilgili yazılmış makale değerlendirilmeleri üzerinedir; çocuk coğrafyalarının gelişim süreci, hakim yaklaşımlar çerçevesinde irdelenip, çocuk ve mekân arasındaki ilişkiyi anlamak için gündelik olanın tecrübe edildiği çocukların gündelik mekânları ve yerel yönetimlerin çocukların kentteki görünürlüğü konusunda etkileri ele alınmaktadır.;

Medya-çocuk ilişkisi konusunda, medya okuryazarlığı eğitimi ile çocuk hakları ilişkisi, sağlık içerikli basın haberlerinde çocuğa yaklaşım, çocuk içerikli haberlere ne oranda yer verildiği ve haber sunumunda etik ihlal türleri; çocuk ve suç konulu haberlerde 'suçlu çocuk' algısı; çocuk hakları konusundaki duyarlılıkları ve çocuk gelin haberleriyle ilgilidir. Ayrıca çocukların zararlı medya içeriklerinden korunmasına yönelik mesleki kuralları analizi; çocukların, uluslararası, ulusal ve yerel- üç ayrı araştırmanın verilerinden yararlanılarak yeni medyayı kullanma alışkanlıkları; çocuklara yönelik reklam metinlerinde medya etiğine uygunluğu; dijital iletişim teknolojilerinin çocuklar üzerindeki muhtemel ve muhtelif etkileri ve medya okuryazarlığı eğitimi ile çocuk hakları ilişkisine ilişkindir. Makale içerikleri anahtar kelimelerle uyumludur ve anahtar kelimeler arasında çocuk hakları geçen makalelerde ÇHS ve kuralları yer almaktadır.

Diğer çalışmaların konuları, inanç özgürlüğü kapsamında tıbbi müdahaleyi redle ilgili olgu örnekleri ve üreme, bir sosyal paylaşım sitesinde çocukluk konu etiketiyle fotoğraf paylaşan kişilerin çocukluk anlayışları; çatışma ortamlarının çocuklar üzerindeki etkileriyle ilgili

literatür üzerinden Güneydoğu'da çatışma ortamının çocuklar üzerindeki etkisi hakkındadır.

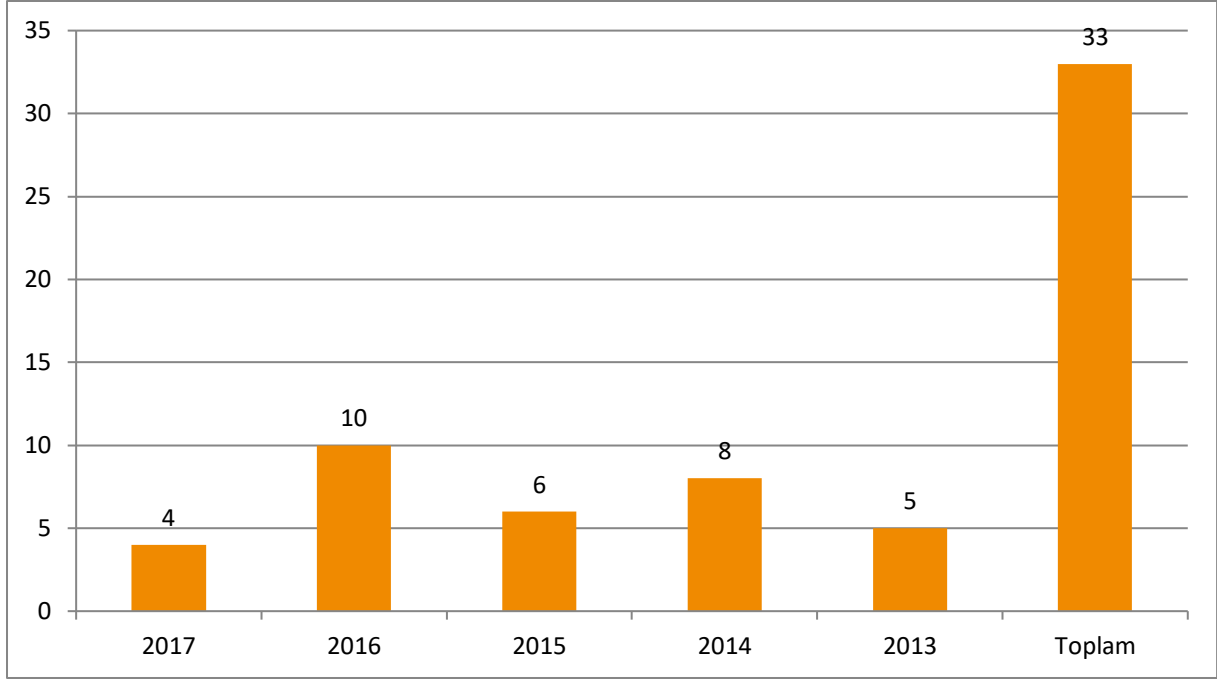
c-Yazarların Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Makalelerin yazarların cinsiyetine göre dağılımında, kadın yazar oranı % 55.4, erkek yazar oranı % 44.5'dür.

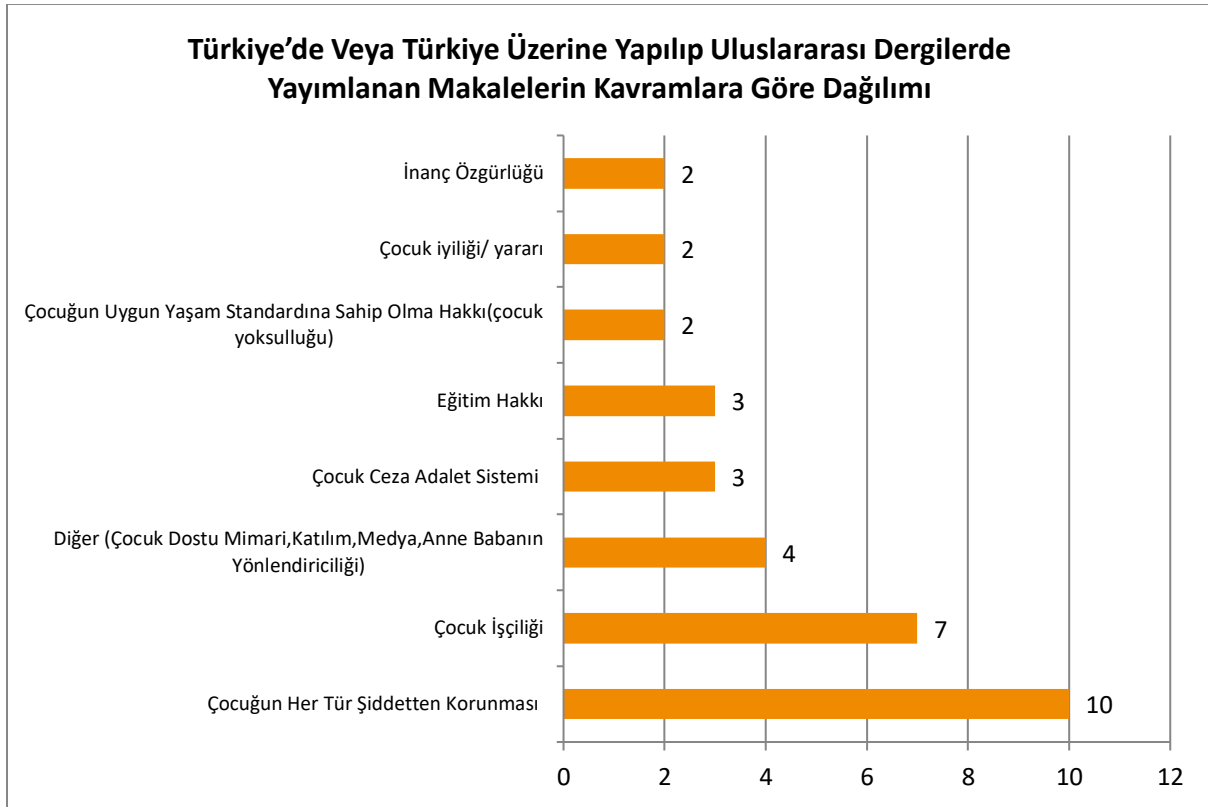
3. Türkiye'de veya Türkiye Üzerine Yazılıp Uluslararası Dergilerde Yayımlanan Makaleler

a-Türkiye'de veya Türkiye Üzerine Yazılıp Uluslararası Dergilerde Yayımlanan Makalelerin Yıllara Göre Dağılımı

Türkiye’de veya Türkiye üzerine yazılıp uluslararası dergilerde yayımlanan makaleler taramasında toplam otuz üç yayına ulaşılmıştır. Yıllara göre dağılım oranına göre, 2013 yılında %15.5, 2014 yılında % 24.2, 2015 yılında % 18.1, 2016 yılında % 30.3 , 2017 yılında % 12.1’dir.

b-Türkiye’de veya Türkiye Üzerine Yazılıp Uluslararası Dergilerde Yayımlanan Makalelerin Kavramsal Dağılımı

Yayımların kavramlara göre dağılım oranı % 30.3 çocuğun her tür şiddetten korunması, % 21.2 çocuk işçiliği, % 9 çocuk suçluluğu ve çocuk ceza adalet sistemi, % 9 eğitim hakkı, % 6 çocuğun uygun yaşam standardına sahip olması (çocuk yoksulluğu), % 6, çocuğun iyiliği % 6 inanç özgürlüğü, % 12.1 diğer konulardadır.

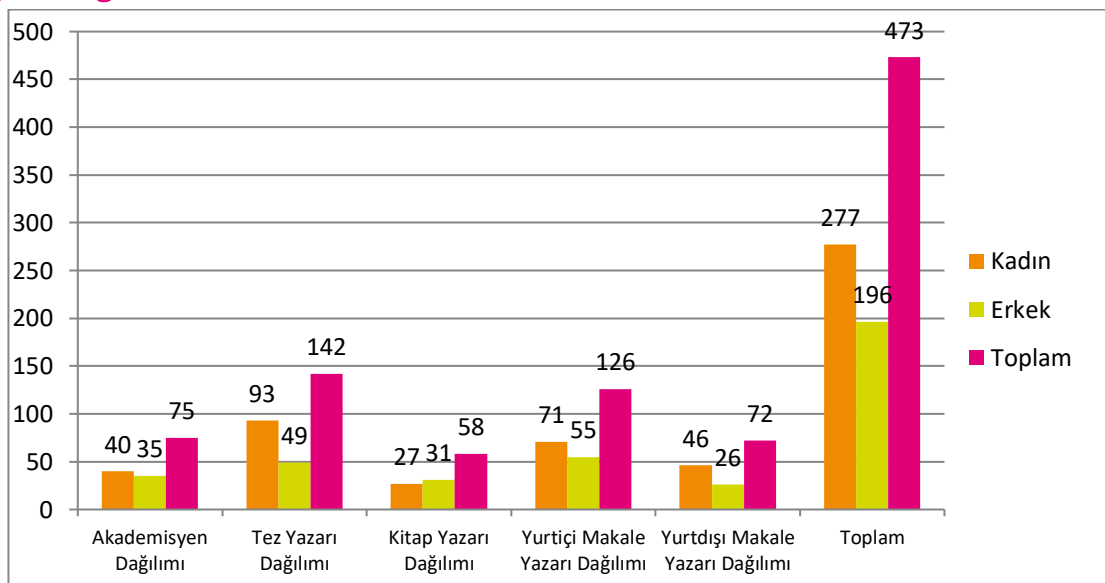
Çocuğun her tür şiddetten korunması konusunda cinsel istismar; okullarda cinsel istismar, Türkiye’de çocuk ihmal ve istismarında çocuk koruma sistemindeki gelişmeler konularını içermektedir. Türkiye’de çocuk ihmal ve istismarı ile ilgili faaliyetler enest vaka raporunun değerlendirilmesini konu almaktadır; okulu terk eden çocuklarda ihmal ve istismarı; çocuk işçiliği hakkında çalışan çocuklar; çalışan çocukların perspektifinden okul terkleri; o çalışan çocukların istismarı ve etkileyen faktörler; annenin çalışması ve çocuk ev işçiliği; sokakta çalışan çocuklarla; tarımda çocuk işçiliği ve sosyal politika ve erken çocuk yoksulluğu dinamikleridir. Çalışmalardan biri, Kürt annelerin gözünden, düşük gelirli ailelerde çocuk işçiliği kararlarında çocuk/ergen özelliklerini nasıl ele aldıkları; eğitim sisteminin çocuk işçiliğine etkileri; çocuk suçluluğu ve ceza adalet sistemi hakkında; çocuk suçluluğu, , çocuk suçluluğunda iç göçün etkileri; çocuk suçluluğu ve hapsedilme üzerine çocuk suçluluğu; eğitim hakkıyla ilgili öğretmenler tutum ve demografik özellikleri arasındaki ilişki; Türkiye ve Amerika’da zihinsel engelli öğrenciler özelinde karşılaştırmalı

olarak eğitim politikaları incelenmektedir. Çocuk gelişimi ve eğitim alanında okul ödül sistemi; çocuğun iyiliği konusunda; okullardaki dini faaliyetler ve çocukların iyiliği ile ilişkisi; farklı yaş gruplarından ve farklı durumdaki çocukların gözünden, çocuk iyiliği(yararı) göstergelerinin değerlendirilmesi, yazılı basının çocuk algısı; çocuk sağlığında ana baba eğitiminin rolünü zorunlu okul sistemi içinde incelenmektedir. Türkiye’de çocuk yaş anneler; çocuk dostu kent hakkında çocuk görüşlerinin değerlendirilmesi, TÜİK verileri üzerinden çocuk yoksulluğu ve bölgesel farklılıklar diğer çalışmalar arasında yer almaktadır.

IV-Üniversitelerin 2016-2017 Yılları İçindeki Çocuk Hak Yaklaşımli Faaliyet Envanteri ve Değerlendirilmesi

2016-2017 yıllarında üniversitelerin çocuk hakları ile etkinlikleriyle ilgili tarama, üniversitelerin web sayfaları üzerinden yapılmıştır. Bu taramada, kırk iki üniversitenin etkinlik bilgisine web sayfalarında bilgileri paylaşmamaları nedeniyle ulaşılamamıştır. Elli altı üniversitede de ise son iki yılda çocuk haklarıyla ilgili etkinlik bilgisi görülmemiştir. Erişilen üniversitelerin otuz yedisinde toplam altmış yedi etkinlik gerçekleştirilmiştir. En çok etkinlik gerçekleştiren Üniversite Bilgi Üniversitesi ve Okan Üniversitesi olarak görülmektedir. Etkinlikler genellikle 20 Kasım Dünya Çocuk Günleri’nde yapılmıştır. Etkinlik konuları; Türkiye’de gündeminde önemli yer tutan göçe tabi kalmış çocuklar, çocuk ihmal ve istismarı, çocuk gelinler, çocuk işçiliği gibi risk altındaki çocuklarla ilgilidir.

V-Yayın Yazarlarının, Araştırmacıların ve Akademisyen/Araştırmacıların Cinsiyet Dağılımı

Yazarların cinsiyet açısından dağılım oranı toplam olarak kadınların oranı 58.5 erkeklerin oranı % 41.4'dür. Akademisyenler arasında cinsiyet dağılımı % 65.4 kadın, % 34.5 erkek; kitap yazarları arasında cinsiyet dağılım oranı % 46.5 kadın, % 53.4 erkektir. Yurtiçi makale yazarları arasında cinsiyet dağılımı % 56.3 kadın, % 43.6 erkek; yurtdışı makale yazarlarının % 63.8'ü kadın, % 36.1 erkektir. Akademisyenlik ve yurtiçi makale dağılımında kadın ve erkek oranı birbirine yakınken, tezler ve yurtdışı makalelerde oranları erkek yazarların iki katına çıkmıştır. 2013-2017 yılları arasında yazılan tezlerde cinsiyet dağılımı kadın yazar oranı % 65.4 erkek yazar oranı %34.6'dır. Doktora ve yüksek oranları, kadın yazarlarda %10.7 erkek yazarlarda % 18.3'dür.

VI-Barolarda Çocuk Hakları Eğitimi

Türkiye'de yetmiş dokuz baro bulunmaktadır ve her ilde barolar, Türkiye Barolar Birliği'nin çerçevesini belirlediği avukatlık stajlarını kendi bünyelerinde gerçekleştirilmektedir. Staj eğitimlerinde avukat adayları için çocuk yargılamasına ayrı bir ders olarak veya ceza yargılaması içinde yer verilse de, çocuk hakları ile ilgili ders zorunluluğu yer almamaktadır. Barolar, İstanbul Barosu Staj Eğitim Merkezi'nde Staj Eğitim Programı içinde kendi tercihlerine göre ders koyabilmektedirler. Türkiye Barolar Birliği'nden aldığımız bilgiye göre, Baroların talebine göre, çocuk hakları meslek içi eğitimi Birlik tarafından düzenlenmektedir.

Baroların çocuk hakları ile ilgili çalışmaları ise 71 ilde kurulu bulunan çocuk hakları kurulu, komisyonu veya çocuk hakları merkezlerinde üye avukatlar tarafından yürütülmektedir²⁸. Faaliyet konuları, ilde çocukların karşı karşıya olduğu hak ihlallerine göre ayrışsa da, genel olarak çocuk haklarının tanınması, korunması, uygulanması, geliştirilmesi ve izlenmesine yönelik mesleki faaliyette bulunmaktadır. Bu faaliyetler; özellikle mağdur ve suça karışmış çocuklara olmak üzere hakları ihlal edilen çocuklara yönelik bilgilendirme ve hukuki yardım sağlanması, avukatların rolünü ve etkinliğini arttırıcı mesleki ve toplumsal çalışmalar, konferans, panel, seminer gibi toplantılar yapmak, çocuk hak ihlallerinin izlenmesi, yayın yapma ve arşiv oluşturma, hem baro iç kurulları arasında hem de kamu kurum ve kuruluşları ve sivil toplum kuruluşlarla ilişkileri geliştirme ve işbirliği yapmak olarak özetlenebilir.

²⁸30 Nisan 2018 tarihinde Türkiye Barolar Birliği'nden alınan bilgiye göre, Amasya, Elazığ, Gümüşhane, Iğdır, Karaman, Malatya, Niğde, Tunceli Baroları'nda çocuk hakları komisyon veya merkezi bulunmamaktadır.

Baroların çocuk hakları birimleri arasındaki işbirliği ve koordinasyonu sağlamak; bu çalışmalarını desteklemek üzere çocuk haklarının tanınması, korunması, uygulanması, geliştirilmesi ve izlenmesine yönelik mesleki ve kuramsal çalışma yapmak amacı ile 2012 yılında Türkiye Barolar Birliği bünyesinde Çocuk Hakları Kurulu kurularak faaliyete başlamıştır²⁹. Kurul'un faaliyetlerinden birine Türkiye'deki 79 baroda çocuk hakları kurulu oluşturularak rutin bölge toplantılarının yapılmasına ve bölgelerdeki sorunların tespit edilmesine, çocuk gelinler sorununun önlenmesi amacıyla çocuk gelinler proje çalışması yapılmasına karar verilmesi örnek gösterilebilir.

VII-25 Ocak 2018 tarihinde yapılan Atölye Çalışması Atölye Çıktıları ve Katılımcı Listesi

Çocuk (hakları) alanında farklı disiplinlerden akademisyen/ araştırmacılardan oluşan on sekiz kişiden oluşan bir grupla gerçekleştirilen yarım günlük atölye çalışmasında; çocuk hakları alanındaki eğitim/öğretim ve araştırmaların mevcut durumunun ortaya konması - bu alanda önümüzdeki yıllarda Raoul Wallenberg Enstitüsü (RWI) Türkiye Programı'nın desteklemeyi düşünebileceği bir araştırma gündeminin çerçevesi tartışılmış ve aşağıdaki öneriler getirilmiştir.

Akademide çocuk hakları başlıklı atölye çalışması, Raoul Wallenberg Enstitüsü (RWI) Türkiye Programı'nın 2018 yılında Türkiye'deki akademinin çocuk hak temelli program ve derslerinde eğitim ve araştırma kapasitesini güçlendirme çalışması kapsamında yapılmıştır. Çalışma iki oturumdan oluşmuştur. İlk oturumda tanışma, mesleki çalışma, deneyim, gözlem, bilgi paylaşımı, ikinci oturumda akademide çocuk hakları alanında yapılmakta olan envanter çalışmasının hazırlık sunumu ile akademinin konuya ilgisinin artırılması ve birlikte yapılabilecek çalışma önerileri yer almıştır.

Çalışmanın ilk bölümünde, özellikle akademide çocuklarla ilgili merkezlerin çalışmaları, lisans ve lisansüstü programlarda çocuk hakları veya çocuk hakları konusunu içeren dersler, derslerin açılması ve sürdürülmesinde karşılaşılan güçlükler, derslerin zorunlu mu, seçmeli mi olduğu, bu derslere öğrencilerin ilgi ve yaklaşımlarının nasıl olduğu konuları üzerinde durulmuştur.

Bu paylaşımlarda öne çıkan konular şöyledir:

a.Çocuk hakları başlık ve konulu dersler seçimlik olarak açılmakta, derslerin açılmasında ve sürdürülmesinde yönetimin takdir hakkının önemli rol oynayabilmekte, ders açılmak

²⁹<http://cocukhaklari.barobirlik.org.tr/>

istense de dersi verecek öğretim üyesi bulunamadığından veya ders yükü nedeniyle dersler üstlenilememektedir.

b.Derslerin sürdürülmesinin dersi veren öğretim üyesinin durumu ile yakından ilgilidir, örneğin, öğretim üyesinin ayrılması ile dersin kapanmaktadır, bu alanda genç akademisyenlerin yetiştirilmediği de dikkat çekmektedir.

c.Hukuk, Eğitim Bilimleri Fakülteleri, Sosyal Hizmet ve Çocuk Gelişim Bölümlerinde çocuk hakları başlık ve içerikli seçimler dersleri yanında, Eğitim Fakültelerinde zorunlu ders olan Sosyal Bilgiler dersinde çocuk haklarına konu olarak yer verilmektedir.

d.Öğrenciler tarafından derslere ilginin yüksek olmamasında, seçilen ders saatlerinin de bunda etkili olabildiği üzerinde durulmuştur.

İkinci oturumun ilk bölümünde Türkiye'deki devlet ve özel üniversitelerdeki çocuklarla ilgili merkezler, hukuk fakültelerinde, eğitim fakültelerinde ve sosyal hizmet bölüm veya fakülteleri, kamu yönetimi, siyaset bilimi bölümleri lisans ve lisansüstü programları taramasında çocuk hukuku, çocuk hakları, çocuk ve yasalar, çocuk hakları ve mevzuat adları altında verilen dersler, yazılan tezler, öğretim üyesi sayısı bilgisi ve ders içerikleri, dersi veren ve alan öğrenci sayıları ve cinsiyetleri ile Web of Science, TÜBİTAK ve ULAKBİM taramasında elde edilen yayın bilgisi paylaşılmış ve envanterle ilgili fikir alışverişinde bulunulmuştur.

İkinci bölümde katılımcılar tarafından aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur.

a.Akademide çocuk hakları öğretimiyle ilgili bir tanıma ihtiyaç duyulduğu; çocuk hakları/hak temelli bir kültür yaratmak/geliştirmekle, üniversitelerde mesleklere göre içeriği belirlenmiş çocuk hak temelli/ yaklaşımli dersleri birbirinden ayırmak gerektiği ifade edildi. Bu ayırma dayanarak, çocuk hakları /demokrasi/insan haklarının örgün ve örgün olmayan eğitim/öğretimde lisans öncesi öğrencileri ders olarak verilmesi; kitle iletişim araçlarıyla yaymanın, meslek gruplarında yaygınlaştırılmasının düşünülebileceği; mesleki olarak da, üniversitelerde hukuk, eğitim, sosyal hizmetler, kamu yönetimi, siyaset bilimi, çocuk gelişimi, iletişim, mimarlık, mühendislik, işletme gibi çocuk haklarını yaymak ve uygulamaya geçirmekle görevli meslekler düzeyinde çocuk hak temelli/yaklaşımli derslerin yer alması önerildi.

b.Çocuk hakları veya çocuk çalışmaları alanında çalışacak bir merkez kurulması veya var olan bir merkezin desteklenmesi (örneğin Marmara Üniversitesi Çocuk Koruma Merkezi), bu merkez tarafından Türkiye Çocuk Hakları Akademi Ağı oluşturulması ve öncelikle kavramsal tartışmalara yer verilmesi görüşüldü.

c.Merkez tarafından ya da ev sahipliğini üstlenecek bir üniversite tarafından disiplinlerarası bir yüksek lisans programı açılması, RWI tarafından bu programın açılması ve bu alanda çalışacak akademisyenlerin desteklenmesi dile getirildi.

d.Disiplinlerarası bir çocuk hakları ders çerçevesinin belirlenmesi önerildi.

e.Çocukluk ve çocuk yararı gibi kavramlarının tartışmaya açılması görüşüldü.

f.Yüksek lisans ve doktora öğrencilerinin çocuk hakları alanında çalışmalarını teşvik etmek amacıyla tüm disiplinlerden yazılan tezlere sahiplenecek bir üniversite ve RWI ortaklığında ödül verilmesi önerildi.

g.Multidisipliner bir alan olarak Hukuk fakültelerinin farklı disiplinlerden öğrencilere açık olması, böylece farklı alanlardan meslek elemanlarının çocuk hakları konusunda adalet sisteminde yer alabilmesinin sağlanması önerildi.

h.Akademideki kolonyal yaklaşımdan çıkmak amacıyla literatürdeki batı ağırlığından uzaklaşarak farklı coğrafya ve kültürler literatürlerinin karşılaştırmalı olarak ele alınması ve tartışmaya açılmasının üzerinde duruldu.

ı.YÖK ve dekanların toplantıları ve ana akım medya aracılığı ile üniversitelerin ve medyanın çocuk hakları konusuna ilgisinin çekilmesi görüşüldü.

Katılımcılar:

Abdullah Karatay- Üsküdar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Sosyal Hizmet Bölümü

Ayla Oktay- Maltepe Üniversitesi (Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi-)

Burcu Arık- Sabancı Üniversitesi Eğitim Reformu Girişimi

Demet Gülaldı- Kadıköy Belediyesi Koşuyolu Engelsiz Merkezi - Bilgi Üniversitesi Çocuk Gelişimi Bölümü – CIF(Council of International Fellowship

Emine Akyüz- Ufuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi (Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi)

Eylem Ümit Atılğan- Yakın Doğu Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Faruk Kerem Giray-İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Çalışma alanı: Milletlerarası Özel Hukuk, Hukuk Klinikleri

Fatma Özdemir- Hukukçu, Bağımsız Proje Danışmanı

Gamze Rezan Sarışen-Raoul Wallenberg Institute

Gözde Durmuş-Bilgi Üniversitesi Çocuk Çalışmaları Birim

Hatice Leblebici- Eğitim Bilimci

İlhami Alkan Olsson- Raoul Wallenberg Institute

Kasım Karataş- Hacettepe Üniversitesi Çocuk Hakları Uygulama ve Araştırma Merkezi

Nisa Memiş- Proje Araştırma Asistanı (Sosyolog)

Nurdan Rigel- İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi

Pınar Uyan Semerci- Bilgi Üniversitesi *Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi*

Sevgi Usta-Proje Yürütücüsü- Özyeğin Üniversitesi Hukuk Fakültesi

Tolga Dağlı - Marmara Üniversitesi Çocuk Koruma Araştırma ve Uygulama Merkezi)

VIII- Değerlendirme ve Öneriler

1995 yılında Çocuk Haklarına Dair Sözleşmesi'nin yürürlüğe girmesi ve Avrupa Birliği Uyum sürecinde ivme kazanan çocuk hakları ile ilgili çalışmaların akademide nasıl karşılık bulduğu konusunda yapılan bu envanter çalışmasında, çocuk hakları perspektifi tartışılabilir olmakla birlikte çocuk hakları alanında çalışmaların yıllar itibari ile artmış, alan ve konular itibari ile gelişmiştir. Çocuklarla ilgili faaliyet gösteren merkez sayısı yıllar itibari ile artmıştır. Merkezler ağırlıklı olarak sosyal hizmet, eğitim, psikoloji, tıp fakülteleri tarafından kurulmuştur ve faaliyet konuları kanunla ihtilaf halinde(suçla karışmış), ihmal ve istismar mağduru çocuklara yöneliktir. Çocuklarla ilgili çalışan merkezlerin faaliyet konuları, faaliyet konularında yayın yapma, toplantı düzenleme, proje geliştirme ve uygulamadır. Merkez faaliyetleri arasında lisansüstü bir programa veya bağlı oldukları üniversite ders programları arasında açık bir bağlantıya rastlanamamıştır. Yurtdışında seçilen on merkez ve ağ çalışmalarında merkezlerin yürüttükleri çalışmalar ve lisansüstü programlar çoklu disiplinli ve/veya disiplinlerarası akademi- mesleki uygulama birlikteliği konusunda farklı denenmiş örnek teşkil etmektedir. Ortak müfredat geliştirme, deneyim paylaşımı ve ağlara dâhil olmak konusunda da fırsat sunmaktadır.

“Hak temelli” terimi, uluslararası insan hakları standartlarından etkilenen çalışmaları tanımlamak için yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu standartlar, aslında insan hakları söylemi içine gömülmüş daha geniş bir felsefi bakış açısının yasal bir ifadesidir. Bu kavramlar Birleşmiş Milletler'in “Ortak Anlayış Bildirgesi”nde açıklandığı gibi “insan hakları temelli bir yaklaşım” tanımını desteklemektedir³⁰. Bildiride insan hakları temelli bir yaklaşıma rehberlik etmesi gereken üç temel ilkenin ana hatları; faaliyetlerin insan haklarının gerçekleştirilmesini daha ileri derecede sağlaması, insan hakları standartlarının, faaliyetin tüm aşamalarına rehberlik etmesi, faaliyetin yükümlülük sahiplerini ve hak sahiplerini haklarını talep etmek için yükümlülük sahiplerinin kapasitelerinin geliştirilmesine katkıda bulunması olarak özetlenmiştir. Çocuk hakları temelli yaklaşım da

³⁰<https://hrbportal.org/the-human-rights-based-approach-to-development-cooperation-towards-a-common-understanding-among-un-agencies>

bu üç ilke esas olarak belirlenmektedir. Çocuklarla ilgili çalışmalarda uluslararası ilke ve standartlar Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme tarafından konmuştur. Çocuk hak temelli yaklaşım faaliyet veya çalışmada Çocuk Haklarına Dair Sözleşme standartlarının dikkate alınmasını ifade etmektedir.

Üniversitelerde çocuk hakları ile ilgili dersler ağırlıklı olarak eğitim bilimleri fakültelerinde ve sağlık bilimleri fakültelerinin çocuk gelişim bölümlerinde verilmektedir. Dersler genel olarak çocuk hakları /çocuk hukuku adı altında genel nitelikli ya da meslek alanına göre sınırlı bir konuda verilmektedir. Bu dersler çocuk hakları kültürü ve mesleki alanla sınırlı olarak çocuk haklarıyla ilişkilendirilmektedir. Ders içeriklerinde Çocuk Haklarına Dair Sözleşme ve hükümlerinin esas alındığı görülmektedir. Ulaşılan ders içerik ve tanımlarından anlaşılabilirdiği kadarı ile ağırlıklı olarak sözleşme ve mevzuat bilgisi ve uygulamaya yer verilmektedir. Dersi veren akademisyenin akademik geçmiş ve ilgisine bağlı olmakla birlikte dersler çoğunlukla tek disiplinli içerikle verilmektedir. Bu alanda çoklu disiplinli ve/veya disiplinlerarası müfredat geliştirme ve ortak yayın yapma konusunda ortak çalışma ve işbirlikleri geliştirme gereğini düşündürmektedir.

Üniversitelerde çocuk hakları/çocuk hukuku dersleri verilmesi konusunda Yüksek Öğretim Kurumu'nun bir politikası bulunmamaktadır. Bu alanda derse yer verilmesi öğretim üyesi ve/veya yönetimin takdirine bağlı görünmektedir. Öğretim üyesinin yer değiştirmesi, iş yükü, istekli öğrencilerin çeşitli nedenlerle dersi seçmemesi de bu derslerin sürdürülmesinde rastlanan güçlüklerdir.

Akademide çocuk hukuku derslerinin adlarının varlığı dersleri seçen öğrenci sayısını ve tatmin derecesini göstermemektedir³¹. Aynı zamanda çocuk hukuku/hakları dersleri örneğin hukuk fakültelerinde ekonomik değer getirmeyen toplumsal/insan hakları meselesi olan insan hakları derslerinin aksine 'naif' dersler arasında görülmektedir. Bu alan genç akademisyenler tarafından tercih edilen alanlar olmadığı gibi özellikle hukuk fakültelerinin ağır ders yükü bu alanda çalışmayı da güçleştirmektedir. Nitekim hukuk alanında yazılan tezlerin konularına bakıldığında yaygın uygulamaya sahip ve tartışmalı konular olduğu görülmektedir. Üniversite yönetimlerinin, genç akademisyenlerin ve öğrencilerin bu alana yönelmesi için meslek alanlarına göre bir zorunluluk getirilmesini ya da konunun çekici kılınması gereğini düşündürmektedir. Bu konuyla bağlantılı olarak üzerinde düşünülmesi gereken bir konu da Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin 42.maddesinde yer alan "Taraf Devletler, Sözleşme ilke ve hükümlerinin uygun ve etkili araçlarla yetişkinler kadar

³¹Dersler programda görülmekle birlikte derslerin açılıp açılmadığı, açıldıysa kaç öğrenci tarafından seçildiği bilgisi edinilememiştir. Dersi seçen öğrenci sayısı ve cinsiyetleri, ders veren akademisyenlere e-posta yolu ile ulaşılarak bilgi alma yoluna gidilmiş, ancak ders veren tüm akademisyenlere erişilemediği için gelen sınırlı cevaplara bu çalışmada yer verilmemiştir.

çocuklar tarafından da yaygın biçimde öğrenilmesini sağlamayı taahhüt ederler.” hükmüyle ilgili üniversitelerin yükümlülükleridir. Çocuk Hakları Komitesi Türkiye Gözlem Raporlarında çocuklara ve çocuklar için çalışan, yargıçlar, hukukçular, yasayı uygulamakla görevli olanlar, öğretmenler, okul yöneticileri ve sağlık personeli gibi meslek elemanlarının yeterli ve sistematik olarak eğitilmesini ve bu kişilere duyarlılık kazandırılmasını tavsiye etmektedir. Aynı zamanda Sözleşmenin tamamının her düzeydeki eğitim sistemi müfredatına dâhil edilmesi gereği de ifade edilmektedir. Aynı zamanda çocuk hakları Avrupa Birliği tarafından, ana akımlaştırma konuları arasına dâhil edilmiştir. Çocuk hakları ana akımlaştırılması, Avrupa Birliği'nin tüm politika, eylem ve programlarına çocuk haklarının sistematik bir şekilde dâhil edilmesini ifade etmektedir. Bu yaklaşım, beslenme, sağlık ve eğitim gibi geleneksel çocuk odaklı sektörlerin ötesinde enerji, tarım, ulaştırma, ticaret ve yatırım, kalkınma için işbirliği, insani yardım, altyapı, iklim değişikliği ve çevre gibi diğer sektörlerle de çocuk haklarının dâhil edilmesidir. Üniversitelerin toplumsal dönüşümün sağlanmasında yasal ve mesleki sorumlulukları olduğu dikkate alındığında, çocuk hak kültürünün yaygınlaştırılması ve çocuk haklarının üniversitelerin araştırma, eğitim, öğretim ve mesleki gelişim faaliyetlerinde yer alması hukuki bir zorunluluk olarak da ortaya çıkmaktadır.

Yayınlar ve üniversitelerdeki faaliyetlerde seçilen konular çocuk hak başlıkları açısından değerlendirildiğinde, ağırlıklı olarak risk altındaki çocuk gruplarından ihmal ve istismar mağduru çocuklar, çocuk işçiliği, çocuk refahı (aileye alternatif bakım), çocuk ceza adalet sistemi ile ilgili konular çalışma konuları olarak seçilmiştir. Çocuk hakları algı, davranış, tutum, farkındalık çalışmalar da en çok çalışılan konular arasındadır ve ağırlıklı olarak eğitim alanında çalışan yazarlarca yazılmıştır. Çocuk dostu kent ve tasarım son yıllarda çalışma alanı olarak seçilen konular arasında yer almaktadır. Çocukların temel haklarından biri olan eğitim hakkı çalışılan konular arasındadır. Çocuğun temel hakları arasında yer alan, çocuğun görüşlerini ifade hakkı, çocuğun dernek kurma ve barış içinde toplanma özgürlüğü, çocuğun özel yaşamına saygı hakkı, çocuğun gerek duyduğu bilgilere erişim, işkence, aşağılayıcı davranış ve özgürlükten yoksun bırakma, çocuğun sağlık ve sağlık hizmetlerinden yararlanma hakkı çocuğun sosyal güvenlikten yararlanma hakkı ve risk altındaki gruplar arasında yer alan engelli çocukların hakları, çocuklar ve uyuşturucu kullanımı, çocukların cinsel sömürüye maruz kalması, çocukların kaçırılmalarının, satılmalarının ve fuhuşa zorlanmalarının önlenmesi, sömürünün diğer biçimlerine karşı korunması, silahlı çatışmalardan etkilenen çocukların korunması çalışılmayan alanlar arasındadır.

Çocuk/çocuk hakları alanında çalışan akademisyen, yayın yapan yazarların cinsiyet açısından kadınların %58.5, erkeklerin % 41.4 dağılım oranına sahip olduğu görülmektedir. Bu dağılım çocuk konusunun büyük oranda kadınlar tarafından seçilen bir alan olmadığını göstermektedir.

Yurtdışında seçilen on merkez ve ağ çalışmalarında merkezlerin yürüttükleri çalışmalar ve lisansüstü programlar çoklu disiplinli ve/veya disiplinlerarası ve akademi- mesleki uygulama birlikteliği konusunda farklı denenmiş örnek teşkil etmektedir.